

MEIE NOORUS

— „Mis nendel viga: nad võivad alati lugeda „Meie Noorust“!“

— „Tead mis — palume, et isa melle ka telliks „Meie Nooruse““. See maksab aastas ju ainult 3 krooni ja selle eest saab 18 suurt numbrit!“

Palju ülendavat rõõmu ja vaimustust

toob noorteajakiri MEIE NOORUS oma noortele sõpradele ka

uuel aastal

1940. aastal alustab MEIE NOORUS kolmandat aastakäiku. Vaatamata suurele menule, mille osaliseks MEIE NOORUS lühikese ilmumisaja kestel on saanud, pole ta veel jõudnud iga arenemishimulise noore lugemislauale. Palume kõiki MEIE NOORUSE sõpru, õpetajaid, noorteuhte ja lastevanemaid aidata kaasa, et iga tubli tüdruk ja poiss võiks uuel aastal 18 korda ikka ja uuesti ütelda: „Rõõmuvärin ja ootuseärevus paneb igakord põsed õhetama, kui postikandja ulatab MEIE NOORUSE uue numbrit“ . . . (T. algkooli õpilase kirjandist „Rõõmsaim päev“.)

Selle sihi saavutamiseks korraldab MEIE NOORUSE toimetus ja väljaandja

MEIE NOORUSE levitamise võistluse

Preemiad võistlusest osavõtjatele:

1) Kr. 70.— sularahas

Selle väärtusliku kingituse saab kool, kellelt saabub kuni 1. veebruarini 1940. a. (proportsionaalselt õpilaste arvule) kõige rohkem MEIE NOORUSE aastatellimisi 1940. aastaks. Arvestamisele tulevad kooli, koolis töötavate organisatsioonide ja koolijuhataja või õpetajate kaudu saadetud õpilaste tellimised, kui neid on vähimalt 25. Preemia kasutab võitja kool õppe-õukogu määramisel kooli õpilaskonna isetegevuse arendamiseks

2) Kr. 50.— suurune matkastipendium Soome

Preemia kuulub sellele õppejõule või noorteorg-ni juhile kes kirja teel või posti jooksu arve nr 88 kaudu MEIE NOORUSE talitusele 1. veebruarini 1940. a. saadab või isiklikult toob suurima arvu MEIE NOORUSE aastatellimisi 1940. aastaks.

3) Rida väärtuslikke kinke neile meienooruslastele, kes 1. veebruarini 1940. a. „Meie Nooruse“ talitusele saadab või toob suurima arvu „Meie Nooruse“ aastatellimisi 1940. aastaks.

4) Meie noortele sõpradele osavõtu-võimalus

MEIE NOORUSE suvilaagrist

MEIE NOORUSE suvilaager korraldatakse 1940. a. suvel K. Pätsi nim. EPR Kose Vahaõhukooli juures. See üritus pakub noortele palju toredaid suvevõimalusi — seda enam, et ta asub Vahaõhukooli juures, mis on saanud kuulsaks kauni asukoha, mugavate ruumide ja orginaalsete spordivõimaluste pärast. Sellest edaspidi MEIE NOORUSE lähemalt. MEIE NOORUSE suvilaagris võib 1940. a. suvel nädal aega täiesti tasuta viibida 25 meienooruslast. Need 25 õnneseent valib loos nende tublide tüdrukute ja poiste hulgast, kes enne 1. veebruari 1940. a. tellivad MEIE NOORUSE 1940. aastaks. Nii et — rõõmu huvitavat ajakirja lugedes terveks aastaks ja tore suveveetmise võimalus veel peale kauba. Ja seda kõike ainult kolme krooni eest; selle raha teenite ise hõlpsasti või saate vanemailt, kui neid hästi kenasti palute!

Seniseid ja uusi sõpru tervitades

MEIE NOORUS
Niguliste 12, Tallinn

MEIE NOORUS

NOORTEAJAKIRI

Toimetuse: **V. Altoa, J. Maisma, E. Murdmaa, J. Nyman, P. Rummo, J. Vellerind.**

Peatoimetaja: **J. Nyman.**

Tegevtoimetaja: **P. Rummo.**

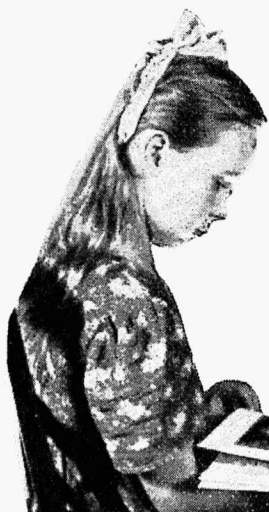
Ilmub 18 numbrif aastas. Toimetuse aadress: Niguliste 12, Tallinn. Telef. 432-73

Nr. 12 (15)

November

1939

Raamatunädalaks

Kultuurielu on mõeldav peamiselt ühiskonnas. Kultuuri areng on ühtlasi ühiskonna areng. Ühiskondlik elu nõuab korraldavaid reegleid. Need reeglid peavad olema kuidagi üles tähendatud. See ongi üks vajadusist, mis tõukas inimest juba kauges minevikus looma raamatu, kas puusse lõigatud või, nagu Moosese käsulauad, kivisse raiutud lehtedega.

Veelgi varem inimene vaistust aetuna püüdis jäädvustada omaaegseid elunähtusi koopa või hauakambri seinal. Sama eesmärgiga, kuid hiljem juba täie teadlikkusega asja tähtsusest, istusid mitmed mungad kloostri vaikuses, jäädvustades pärgamendirullile sündmusi ja väljendades kogutud tarkust tulevastele põlvedele.

Raamat sel kujul oli aga kättesaadav vähestele, sest käsikirja paljundamine oli kulukas ja vaearikas töö. Pööre sündis, kui leiutati trükikunst ja arenes paberivalmistamise tehnika. Nüüd pole ime, et aasta jooksul maailmas

trükitakse miljoneid raamatuid ja neist paljud levivad miljonites eksemplarides.

Kirjapandud keel raamatus ei tunne ruumis ja ajas piire, mis seatud inimese elavale keelele. Raamat tungib kõikjale üle maailma ja kandub läbi aegade. Raadiotehnika on küll laiendanud elava keele ulatust ruumis ja grammofoniplaat ajas, kuid nende mõju ei küüni kaugeltki raamatu mõju tasemeni.

Raamat on salv, kuhu koguneb inimvaimu töövil. Selles salves peitub kultuuriseeme. Kultuuri areng on ju mõeldav ainult selle tõttu, et inimesel on võimalus kasutada teiste loomingut ja töövilja.

Raamat ongi see väärtuslik vahend, mis võimaldab inimese vaimutööd jäädvustada ja üle anda kasutamiseks teistele, tundmata piire ajas ja ruumis.

Raamat avardab elu: ta näitab, mis oli minevikus, valgustab olevikku ja toob ettekujutusi sellest, mida võiks peita tulevik.

Raamatu kui kultuuri levitamise ja süvendamise vahendi enda areng on kooskõlas rahva kultuuri tasemega.

Esimene seni teada olev eestikeelne trükitud raamat — Wanradt-Koell'i katekismus — ilmus aastal 1535, enam kui 400 aasta eest. Seega on eestikeelse raamatu iga pikem kui mõnelgi suurel kultuurrahval.

J. V.

Välis-Eesti päevaks

Metsades, soode ääres, varjavate lehtpuude all ja pöösaste vahel sirutavad sõnajalad valguse poole oma võimsaid lehti. Need põhjamaa külmuses suvetaimedeks kängunud palmid kasvavad, liiguvad tuules, varjavad enda all maapinda, elutahet ja võitluse mõtet aga oma südames. Nad saadavad vaikselt mööda oma päevi, kuid kord aastas, jaanioöl, saabub hetk, mil nende sülest koorub punane õis, sirutab laiali oma lehekesed ja nende alla peidetud tulipesast saadab pimedusse oma tungivaid kiiri — kuni kustumiseni.

Nii õitseb sõnajalg jaanioöl. Keegi pole seda näinud, kuid meie kõik usume meeled, et see on nii.

Üheks selliseks õitseajaks on Välis-Eesti päev. Maailma laiares laantes asub kõikjal meie suguvendi. Nende teod ja toimingud kaovad kohaliku elu igapäevase askelduse hulka, elu nõuded ja küsivad püüavad neid kaasa päevatuultega, surudes kõrvale mõtted kodumaast ja südame kutsuvad hääled. Kuid ühel novembrikuu päeval paisuvad tundmused ometigi üle tõkete nii Kanada laantes, Ühendriikide suurlinnades, kõikide maade palmide või kuuskede all. Need tundetulukesed, mis sütitavad leegitsema nendel väliseestlaste kokkutulekuil, on kauniteks säravateks sõnajalaõitteks, mis sel päeval kumavad kodumaa poole kõigilt maailma mandreilt ja saarilt.

Umbkaudse arvestuse järgi ilmneb, et umbes üks viiendik eesti rahvast asub väljaspool oma kodumaa piire. Et see nii on, selles on kahtlemata süüdi meie minevik, kus meie võõraste võimude poolt aheldatud kodumaa ei suutnud rahuldavalt toita kõiki oma lapsi. Mineviku hädad ja meeleheide on olnud suurimaks võõrastele radadele tõukajaks. Kuid see pole süüski ainuke põhjus. Elu teed on üldse imelikud. Maailma laiad avarused on meelitanud veel isegi meie iseseisvuse ajal paljusid oletatavatele parematele õnejahimaadele. Mitmedki suuremad tormid või ka väiksemad tuuled paiskavad inimesi oma kodunt kaugustesse. Näitena olgu toodud pilt esimese maailmasõja lõpust, mil tšehhid olid sattunud Si-

berisse, inglased Arhangelskisse, sakslased Soome, eestlased Prantsusmaale, hiinlased Eestisse jne.

Nii mõndki tähte taevaalotuses piirab kosmiline udukogu. Elu tahab, et igast rahvast lendaksid tema lähemasse ja kaugemasse ümbrusse killukesed temast endast. Kui meie omalgi väikesel kodumaal leiame alatiste elanikena mõne hiinlase, mõne neegriverehelise, tšerkesse, grusiinlasi, tatarlasi ja muid, siis ei tule imestada, et meiegi rahva killukeksi leidub mujal.

Kuid aja tahe näitab muutumise märke. Rahvastes nähtavasti ärkab tung oma kuldude tagasikogumiseks ühise katuse alla. Seda on teinud Itaalia, seda teeb praegu Saksamaa. Seda on teinud ka Leedu, tuues alatasa tagasi endistel aegadel Ühendriikidesse väljarännanud leedulasi. Ka juutidel on ärganud tung pääseda oma muistsele kodumaale Palestiinasse.

Sama arengukäiku on märgata ka meil Eestis. Oleme oma väikese kodumaa suutnud korraldada selliseks, et ta suudaks nüüd mahutada kõiki eestlasi ja olla neile vabaks koduks. Meil ei valitse enam tööpuudus, vaid töötavate käte puudus ning me oleme pidanud palkama tööjõudu mujalt. Välismaalased, kes meid külastavad, avaldavad oma imestust meil valitseva hästikorraldatud olukorra üle ning Saksamaale väljarännanud baltlasea ja kadakad leiavad alles nüüd tagantjärele, et Eesti on muinasjutumaa — Schlaraffenland. Meie valitsus tegigi juba algust väliseestlaste kodumaale tagasitoomiseks (Brasiiliast näit.), kuid puhkenud sõda pani selle algatuse seisma. Kuid igal juhul tohiks meie päevil igal väliseestlasel olla julge usk sellesse, et meie Eesti on ainus õige kodu igale eestlasele, kus võib eestlasena elada, eestlasena mõelda ja luua väärtusi ning sellega jatkata seda ülesehitavat tööd, mida on teinud siin meie esiisad tuhandetes inim põlvedes.

Oma rahva töö jätkamine — see on ainuke õige vastus sellele, kelles tekib küsimus elumõtte ja eluülesande kohta.

JUHAN JAIK.

(12. järg)

XXV.

Õnneks oligi Aare ja Ilmari isal võimalik Juku isale tööd anda. Küll tegi see õnnelikuks kõik väikese keldritoa elanikud!

„Eks olnud hea, et ma oma jala katki kukkusin!“ ütles Juku mitu ja mitu korda oma emale. „Kui ma poleks jalga katki kukkunud, siis poleks Tiit ja Ilmar mind leidnud ja isa poleks tööd saanud!“

Ilmar ja Tiit käisid oma uusi sõpru sageli vaatamas. Aare kippus nii kangesti kaasa, et Ilmar viimaks päris pahaseks sai:

„Ega teiste inimeste kodu ole teater!“ kurjustas ta. „Mis sa ometi peaksid sinna kippuma? Kas sul häbi ei ole nii uudishimuline olla?“

„Ega ma siis uudishimu pärast...“ püüdis Aare end kaitsta. „Tahaksin Juku ja Helju rääkida... ja neid näha...“

„Neid näha!“ kordas Ilmar. „See on ju uudishimul!“

„Ei vist ole,“ ütles Milli mõtlikult. „Sina ise käid ka Jukut ja Heljut vaatamas — ega sa uudishimust käi, sa käid sellepärast, et nad on su sõbrad... Minu arvates on Aarel samasugune õigus neid vaatama minna kui sinul. Ja kui sina ei taha Aaret kaasa võtta, siis lähen ma ise Aarega sinna.“

Ilmar ei vastanud selle peale midagi.

„Ongi vist parem, kui Aare läheb Milli-
ga,“ ütles Tiit, „neil omad tütarlastejutud ja...“

„Võtke siis väike Malle ka kaasa,“ ütles Ilmar.

Järgmisel päeval Milli läsksi Jukut ja Heljut külastama ühes Aare ja Mallega. Jukut-Heljut olid üksinda kodus. Juku pühkis parajasti põrandat, Helju istus laua juures ja mängis; pliidiil oli tangusupp keemas.

Algul Juku ja Helju võorastasid külalisi, aga Milli oskas nii koduselt ja sõbralikult rääkida, et nad juba mõne minuti pärast võorastamise unustasid. Milli kohendas tuld

pliidi all, Aare aitas Jukul põrandat pühkida, Malle istus Helju kõrvale ja küsis:

„Mis sa teed siin?“

„Mängin,“ ütles Helju.

„Mängime kahekesi!“ ütles Mall.

„Mängime,“ ütles Helju. „Ma annan muist nukke sulle.“

Heljul oli hulk paberist väljalõigatud nukke; ta lükkas pooled neist Malle ette.

„Kes sulle tegi nii palju nukke?“ küsis Mall.

„Isa tegi. Lõikas paberist. Ja ma tegin sinise pliitsiga silmad pähe...“

„Minu isa oskab ka paberist nukke teha,“ ütles Mall.

„Kas ilusaid?“ küsis Helju.

„Ilusaid jah,“ vastas Mall. „Tule homme vaatama.“

„Tulge jah mõlemad meid vaatama, Juku ja Helju,“ ütles ka Milli, „meie tulime täna teile, tulge teie homme meile.“

„Homme ei saa,“ ütles Juku, „homme peseb ema jälle väljas pesu, ja meie keedame sööki. Tunahomme, siis on ema kodus, siis meil on aega.“

„Tunahomme on laupäev, siis ongi parem,“ ütles Aare.

„Tulge siis tunahomme,“ ütles Milli. „Tiit ja Ilmar tulevad teile järele, teie üksi ei oska ehk meile tulla.“

„Oskame küll, aga ei julge,“ ütles Juku häbelikult.

„Ega meid maksa karta,“ ütles Mall, „me oleme kõik head inimesed.“

Juku hakkas kõhinal naerma.

Milli naeris ka, libistas käega üle Juku pea ja läks jälle pliidi juure — kohendas uuesti tuld, liigutas potis keevat suppi...

„Kas teil supi kõrvale midagi muud ei olegi?“ küsis Aare.

„Eks leiba ole,“ ütles Helju.

Aare läks Milli juure ja sosistas:

„Mul on raha kaasas, — ma lähen poodi ja toon midagi head supi kõrvale, kas jah?“

„Kes sulle tegi nii palju nukke?“

„Mida siis?“ küsis Milli.

„Anna sina nõu,“ ütles Aare, „sina oled targem.“

„Las mina ise annan nõu,“ tuli Mallgi pliidi juure. „Too sealiha ja mune; las Milli teeb munarooma sealihaga...“

„Seda võiks küll,“ arvas Milli, „käi siis kähku poes ära, Aare!“

„Ma lähen ise kaasa,“ ütles Mall, „vaatan, et nad hea liha annavad.“

„Mine pealegi,“ naeris Milli. „Tooge sada grammi jahu ka.“

„Ja üks sibul!“ ütles Mall. „Kas sul nii palju raha on, Aare, et saab ühe sibula ka?“

„Jah, on,“ vastas Aare. Ja mõlemad lippsid poodi.

Kui nad tagasi tulid, siis algas pliidi ümber rõõmus sagin: Malleke lõi kas sibulat, Aare kloppis mune, Milli praadis liha...

Jukut-Heljut vaatasid pealt, silmad pärani.

„Küll aga ema teeb näo, kui tuleb!“ sosistas Helju.

„Ja mis isa ütleb!“ lõi Juku kaht kätt kokku.

Milli tegi toidu ilusasti valmis, kattis laua, pani muist suppi ja munarooma praeahju sooja, ütles siis Jukule ja Heljule:

„Hakake nüüd teie sööma, meie läheme koju. Palju, palju tervisi teie isale ja emale. Ülehomme tulete siis meile, ärge unustage!“

„Ei unusta!“ naeratas Helju.

„Ei unusta!“ noogutas Juku pead.

Aare, Milli ja Malle tulid tulema.

„Ma juba ootan ülehomsset!“ ütles Aare koduteel. „Juku ja Helju on nii armsad lapsed; mulle nad meeldivad väga.“

„Mulle nad meeldivad ka,“ ütles Milli. „Ma arvan, et nad meeldivad meie emale ka.“

„Ei tea, kas teie ema lubab, et keedame neile teie pool teed?“ küsis Aare ettevaatlikult.

„Muidugi lubab,“ ütles Mall. „Ja moosi lubab ka tee juure. Ja leiba ja võid.“

„Ei tea, kas teie emal oleks midagi selle vastu, kui minu poolt oleks saia tee juure?“ ütles Aare niisama ettevaatlikult.

„Ei usu, et emal midagi selle vastu oleks,“ arvas Milli. „Juku ja Helju on ju sinu külalised ka.“

Aare hakkas heameelest kepslema. Nüüd ootas ta veelgi kärsitumalt ülehomsset. Juba samal õhtul ta pidas preili Pilvetiga nõu, ja kui ta laupäeval autojuhi-majja läks, siis oli tal suur pakk saia ja küpsiseid kaasas. Milli kattis parajasti ühes Mallega lauda; Mall „ise“ avas Aare paki, tõi taldrikuid ja otsis saiadele-küpsistele õige koha.

Siis pandi teevesi keema ja jääd külalisi ootama. Milli istus pliidi lähedale ja hakkas kuduma; Aare kuulas, kuidas teevesi sumises; Malle hoidis nukku süles ja vaatas aknast välja. Milli ja Malle ema vuristas kõrvaltoas õmblusmasinat. Mõodus hea tükike aega.

Siis ütles Mall tähtsalt:

„Juba tulevad!“

Milli pani oma kudumistö ära ja läks külalistele vastu.

„Siin me olemegi!“ ütles Tiit ust avades. „Tere õhtust!“

Aare ja Milli aitasid Jukul ja Heljul üleriided seljast.

„Ema saatis külakosti ka,“ ütles Juku ja andis Millile punase paelaga kinnikõidetud paki.

„Täna,“ ütles Milli rõõmsalt. „Täna südamest!“

„See on õunakook,“ sosistas Helju, „ema ise tegi.“

„Jah,“ lisas Juku juure, „selle eest, et teie tegite meile munarooma. Just nagu head haldjad, ütles ema.“

XXVI.

Järgmisel päeval läks väike Mall „suure majja“, küsis teenijalt, kas härra direktor on kodus, ja ütles:

„Ma tahan temaga rääkida.“

Teenija pani Malle pehmesse tugitooli istuma ja läks küsima, kas härra direktor soovib teda jutule võtta.

„Või väike Malle is e!“ muigas Aare ja Ilmari isa. „Palun juhatage ta kohe siia.“

Mall astus sisse, nukk kaenlas.

„Tere, Malleke!“ ütles Aare ja Ilmari isa. „Kuidas käsi käib?“

„Tere,“ vastas Mall, „tänan, hästi. Ma tahtsin küsida, kas ma tohin ära kinkida selle nuku, mis ma teilt suvel sain.“

„Oot-oot, istu kõigepealt, — vaat nii! Või sina tahad ära kinkida oma nuku, mis vees ei lagune? Miks? Kas nukk sulle enam ei meeldi?“

„Meeldib,“ ütles Mall. „Aga meil on uued sõbrad, Juku ja Helju. Ja Heljul pole muid nukke kui need, mis isa talle paberist lõikab.“

„Kes need Juku ja Helju siis on?“

„Juku on see, kelle Ilmar ja Tiit tänavalt leidsid; ja Helju on Juku õde. Nende isa oli töötaja ja sai teilt tööd.“

„A-haa! Too lukussepp, tubli töömees. Kuulsin, et ta oli tükk aega haige...“

„Jah,“ ütles Mall, „ja siis sai neil raha otsa. Juku ja Helju ema käib väljas pesu pesemas, aga selle eest andsid inimesed üsna vähe raha. Ja nad kolisid koledasse korterisse, — see on keldris, ja aken on kahe klaasiga ja põrand on kivist. Nüüd nad peavad raha hoidma, et uut korterit saada. Seepärast, et seal kivist põrandal jäävad neil jalad haigeks. Ja jõuluringituseks neil uue korteri otsimise pärast raha ei jätku. Aga Heljule meeldib nii kangesti see minu nukk...“

„Nii-nii... Ja seepärast otsustasid sa oma nuku Heljule kinkida... Kas sul kahju ei ole oma nukust? Raatsid ära anda?“

„Ei raatsiks küll, aga mul on ju teine nukk veel. Ja Heljul ei olegi päris-nukku.“

Aare ja Ilmari isa silmitses Malle tõsiselt rüü ja ütles siis:

„See on kurb küll, et Heljul päris-nukku ei olegi.“

„Kurb jah,“ ütles Mall, „sellepärast ma tulingi küsima, kas ma tohin oma nuku ära anda. See on küll kingitud nukk, ja kingitud asju ei tohi ära anda, aga...“

„Ma arvan, et seekord tohib,“ ütles Aare ja Ilmari isa. „Mina igatahes ei keela.“

„Tänan,“ ütles Mall tõsiselt. „Ma viin siis nuku homme ära. Või ootan jõuluni ja viin jõuluks?“

„Kuidas sa ise arvad?“

„Ma arvan, et viin kohe. Jõuluks võib ju veel midagi kinkida.“

„Seda muidugi.“

„Meie arvasime — Tiit ja Ilmar ja Milli ja Aare ja mina —, et jõuluks kingime Juku ja Heljule suure kotitäie asju. Ütleme, et jõululaps saatis. Eks ole hea mõte?“

„Tõesti hea mõte. Kas mina ka tohin midagi sinna kotti pista?“

„Või sina tahad ära kinkida oma nuku?“

Malle nägu läks naerule:

„Oi jaa,“ ütles ta. „See oleks tore. Kui saaksite sinna uue korteri pista...“

„Just seda ma mõtlesingi. Mul on südalinnas suur maja, ma ei tea, kas sina sellest oled kuulnud.“

„Olen,“ ütles Mall ja noogutas pead.

„Sinna südalinna-majja on mul uuest aastast keskküttemeest vaja... Kui sinu väikeste sõprade isa nõus on tulema, siis võtan teda. Ta saab siis priikorteri.“

„Ega sel korteril aga kivipõrand ole?“

„Ei ole. See on korralik kahetoaline korter. Valge ja soe.“

Malle silmad löid säräma.
„Mul on väga hea meel,“ ütles ta, „aga ega me neile sellest enne jõuluõhtut ei räägi?“

„Ei. Olgu see meie saladus.“

„Jah. Aga nüüd mõtleme kahekesi, mida Ilmarile jõuluks kinkida, nii et tal tõe sti hea meel oleks.“

„Sina oled Ilmari sõber — ehk tead sina midagi?“

„Üht asja ma küll tean: Ilmar tahaks raha saada.“

„Tõesti? Milleks siis?“

„Ta leidis peale Juku ja Helju veel kolm üsna-üsna vaest last — neid ta tahaks aidata. Aga nii, et ainult tema üksi.“

„Või nii? See on huvitav. Sa arvad, et Ilmar oleks valmis hoopis ilma kingitusteta jääma, kui ta kingituste asemel minult raha saaks nende laste aitamiseks?“

„Jah, arvan.“

„Sellest võiks ju Ilmariga kõnelda.“

„Võiks küll. Ilmar ise hästi ei tea, mida neile lastele kõige enam vaja oleks.“

„Noh, küllap ma korraldan selle asja. Sinule aga suur tänu hea nõu eest. Võiksid enne jõule veelgi tulla minuga juttu ajama. Kas tuled?“

„Tulen.“

Ja Mall käiski veel korduvalt Aare ja Ilmari isa pool juttu ajamas jõuludest ja jõulusoovidest. Muidugi oli lastel ka omavahe lisi jutuajamisi, milledest Mall osa võttis.

Ja tööd — seda olid kõigil käed täis enne pühi. Sest kõik tahtsid „omatehtud asju“ kinkida — Aare ja Ilmar ka.

(Järgneb.)

Jutt Ferdinandist

Näide Ameerika laste loomingust.

Hispaanias elas kord väike härg, kelle nimi oli Ferdinand. Kõik teised härjad, kellega ta elas, tahtsid joosta ja hüpata ning mükasid üksteist peadega.

Kuid Ferdinand mitte.

Ta armastas istuda vaikselt ja nuusutada lilli. Aastad möödusid ja Ferdinand kasvas ja kasvas, kuni ta oli suur ja tugev. Kõik teised härjad karjamaal tahtsid iga päev üksteisega võidelda. Mida nad kõige rohkem soovisid, oli see, et neid valitaks välja võitlema härjavõitlustel Madridis.

Kuid Ferdinand mitte!

Ferdinand armastas istuda vaikselt korgipuu all ja nuusutada lilli.

Ühel päeval tuli 5 meest, et valida suurim, tugevaim ja metsikuim härg võitluseks Madridis.

Kõik teised härjad nohisesid, hüppasid ja tungisid üksteisele peale, et mehed arvaksid, et nad on väga tugevad ja metsikud.

Kuid Ferdinand mitte!

Ferdinand ei hoolitsenud selle eest, et teda valitaks. Ta läks tagasi oma armastatud puu juure, et seal istuda ja nuusutada lilli. Aga ta ei vaadanud, kuhu ta istus, ja selle asemel, et istuda kenale värsketele rohule, ta istus mets- mesilasele.

Mida tegi mesilane?

Mida tegi Ferdinand?

Muidugi ta jooksis ja hüppas ja nohises!

Nähes teda nii metsikuna mehed olid va- mustatud ja viisid ta kaasa härjavõitluse päevaks.

Must mees

Juurelisatud joonisel näete musta meest. Sel mustal mehel on halb omadus meid jälgida, ta ei taha meie silmist nii pea lahkuda. Katsetage järgmiselt:

Vaadake pidevalt liikumata silmadega 20—30 sek. musta mehe keskel olevasse valgesse täppi ja siis pöörge pilk valgele seinale või lakke. **Lühikese aja** pärast ilmub mees sinna, kuid juba teises rüü.

Joonistage samasugune punane mees. Mis värvi mees ilmub siis lakke?

Korrake katset rohelise mehega, missuguseña tekib see lakke?

Noorte vaimuvara lättele

Tallinna Keskraamatukogu

Hea raamat on asendamatu sõber — selles küllap on veendunud kõik *Meie Nooruse* lugejad. Kehv on aga see, et neid sõpru pole alati himustataval määral käepärast. Kodusest raamatukogust on kõik huvikohane kirjavara üles otsitud ja mitu korda läbi loetud, väiksemate kooliraamatukogudega on agaramail kirjandussõbrul sama häda. Loed küll, nagu soovitatakse, pikkamööda, süvenedes, loed mõnd eriti meeldivat mitugi korda, kuni see kohati jääb pähe — aga ikka tuleb nappus kätte ja tekib tungiv igatus uute raamatute järele.

Siin pakuvad oma abi avalikud raamatukogud, mille varasalved on enamasti võrdlemisi ulatuslikud. Mõnelgi pool pole laiemad rahvahulgad vaevaks võtnud neid kõigile kodanikele avatud vaimuvara-lätteid kasutada. Olgu sellelgi alal noored teerajajad ja suunanäitajad.

Tallinna kirjandushuvilised noored on selles mõttes eriti heas olukorras, et neil on omaette avalik raamatukogu. Nimelt töötab juba kuus aastat Tallinna Linna Keskraamatukogu juures noorte raamatukogu, mida võivad tasuta kasutada kõik pealinna noored kuni 17. eluaastani ja õpilased kuni gümnaasiumi lõpetamiseni.

Külastame seda Eestis ainulaadset asutust, et veenduda, kuidas noored sellisest toredast ettevõttest oskavad lugu pidada.

Juhtume Vabaduse puiesteel asuvasse raamatukogumajja (mille alumisel korral asubki noorte raamatukogu) minema keskpäeval, mil koolitunnid parajasti lõpevad. Ranitsaid ja portfelle kandvaid

koolinoori aina voorib uksest sisse ja peatselt tekivad pikad sabad raamatute laenutamise leti taha. Õpilaste hulgas liigub ka vanemaid naisi ja mehi, kes — imelik küll — näivad suurimat huvi tundvat selliste raamatute vastu, milles on hästi palju värvilisi pilte ja suur trükk. Selgub, et need viiakse eelkooliealistele väikelastele.

Askeldusi on palju. Pika laua ümber käib kõva tunglemine raamatukogu kataloogide ümber. Siit kirjutatakse paberile igatsetavate raamatute numbrid. Leti ees aga lookleb kirjandusjanuste noorte rida. Keskraamatukogu juhataja härra Sibul juhatab meid leti taha, kus vaatleme seda reibast sagimist ja ootame, millal noorte raamatukogu hoidjad pr. Pulst ja prl. Poom, kes aina jookslevad riiulite ja leti vahet, saavad mahti vestlemiseks.

Teiste vahelt poeb esile punapöseline poisinähvits. Ulatab nina leti äärelle ja kuulutab oma soovi:

„Ma paluksin ka raamatuid!“

„Miks mitte, võib saada küll. Kas laenaja kaart on juba?“

Ei olevat. Kuidas seda saab?

Selgub, et noorte raamatukogu lugejaks astumine on lihtne toiming, nagu poisule lahkesti seletatakse. Tuleb tuua koolijuhatajalt või vanemalt allkiri, millega allkirja andja kohustub vastutama selle eest, et noor lugeja raamatuid korralikult kohtleb ja õigeaegselt tagasi toob. Vastutamine seisab kaotatud või rikutud raamatute hinna ja viivitusrahade tasumises. Allkirja toojale antakse

Ülal: Noored kirjandusesõbrad raamatuid laenutamas. All: Lugevistoas nõutakse elavalt „Meie Noorust“. Vasakul: Hubane lugemisõhtu kamina ees

laenaja kaart ja — oledki noorte raamatukogu kasutaja.

Nagu raamatukogu ametnikega jutledes selgub, on noorte raamatukogus registreeritud ligikaudu 2400 kasutajat, kes raamatukoguruumi külastavad üsna virgalt. Mõnedki agarad lugejad käivad siin koguni ülepäeviti, millist sagedust ei peeta just väga soovitavaks nähtuseks, sest sellisel juhul saab juttu olla vaid raamatu „neelamisest“ ja „masindamisest“, mitte süvenenult lugemisest! — Igatahes on raamatukogu ruumis sagimist küllalt: oktoobris näiteks on vahetatud raamatuid 5985 korral, milline arv talvekuudel olevat veel suurem. Seega iga lugeja külastab kuu jooksul raamatukogu keskmiselt 2—3 korda.

Lugejate hulgas on arvalt esirinnas 11—13-aastased, teisel kohal 14—15-aas-

tased, kolmandal 16—17-aastased. Poisse on ligi 400 võrra tüdrukuist rohkem.

Kas siis nii agaral kasutamisel raamatuid jätkub? Neid ikka on. Noorte raamatukogus on umbes 10.000 eriti valitud köidet.

Kuna aasta jooksul laenutatakse keskmiselt 75.000 köidet, siis tuleks arvata, et iga köide rändab aastas 7—8 korda riiulilt noore lugeja kodusse. Tegelikult pole asi muidugi nii. Mõnigi raamat peab kuude ja aastate kaupa kannatlikult riiulil ootama, ilma et teda ükski nõuaks, teised on aga iga päev „lennus“.

Siin tekibki küsimus, milliste teoste järele on siis suurim nõudmine? Selgub, et üldiselt on raamatukogu noortel sõradel rõõmustavalt hea kirjanduslik maitse. Igal aastal koostatakse nimestik neist raamatuid, mida aasta jooksul on sage-

dasimalt laenutatud. 1938. aastal olid esikohal J. Verne'i *Kapten Grant'i lapsed* (435 korda) ja *Saladuslik saar* (421 korda), A. Mälgu *Läänemere isandad*, O. Lutsu *Kevad I*, A. H. Tammsaare *Tõde ja õigus I*, M. Metsanurga *Ümera jõel* (287—396 korda) jne. Käesoleva aasta esimesel poolel rühkisid loetavuse poolest esirinda E. Hanseni *Sinise tähe matkalood*, U. Kivistö *Merevangid*, J. Parijõe *Teraspoiss j. t.* See pilt oleks siiski vist hoopis teine, kui raamatukogus leiduks ka raamatuid, mida nimetatakse „kõmukirjanduseks“ või „kollaseks kirjanduseks“. Kuna sellesse liiki kuuluvaid maitset labastavaid romaane kahjuks võrdlemisi palju ilmub ja neid tugevasti reklaamitakse, siis nõudvat algajad lugejad neid ka raamatukogust. Kui aga nende asemel antakse mõni eakohane väärtteos, muutub noor kirjandusharrastaja varsti teadlikuks lugejaks, kes oskab teri eraldada aganaist.

Edasi huvitab meid seik, kuidas noored raamatusõbrad raamatuid kohtlevad. Siin jätvat korralikkus mõnigi kord soovida. Rasvapekid, pliiatsikriipsud ja murtud lehed näitavad, et meil vajaline aukartus raamatu vastu mõneski kodus veel puudub. Õnneks polevat need pahed siiski üldised ja heale paberile trükitud raamat säilib mõistliku käsitamise korral õige kaua korralikuna. Meile näida-

ti raamatut, mida on laenutatud tervelt 540 korda, ja selle välimus jättis palju korralikuma mulje kui võrdluseks toodud kapsataoliseks kippuv köide, mis oli jõudnud käia kõigest 40 lohakavõitu lugeja laual.

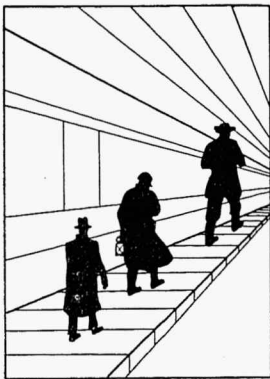
Laenukogu kõrvalruumis on noortele ka lugemistuba. See pole aga kuigi populaarseks saanud ja seda külastatakse tagasihoidlikult. Nähtavasti eelistatakse lugemiseks kodust miljööd, mis rahulikumaks süvenemiseks ongi parem. Lugemistoa külastajate poolt nõutavat, muide, elavalt ka *Meie Noorust*, mis laenukogusse jõuab alles aastakäigu lõppedes.

Leti ette koguneb jälle pikk raamatusõprade rivi ja meie ruttame vestlust lõpetama, et raamatukogu ametnikud, kel näib olevat noorte jaoks tagavaraks palju asjalikke nõuandeid, sõbralikkust ja kannatlikkust, saaksid minna rahuldama noorte kirjandusnälga. Lahkudes näeme, kuidas tilluke tüdruk kikivarbail leti taga seistes palub *Piibelehe neitsit*, kuna tema selja taga aasta kaheteistkümne vanune noormees oma sõbrale teatab, et Tarzani lood olevat tema arvates „üsna magedad“ ja nendega ei maksvat aega viita. Nende lähedal seisab keskkooli vormimütsi kandev neiu, sirvides tüsedat köidet — ei tea, mis huvitavat see kõik võib sisaldada!

Paul Rummo.

SILMAPETTED

Meie silm tajub esemeid tihti tunduvalt teisiti kui need on tõeliselt. Nii eksime sagedasti esemete suuruse, kauguse, suuna ja isegi liikumise määramises. Neid juhtumeid nimetatakse silma- ehk optilisteks peteteks.

Jooa. 1

Joonisel 1 näeme kolme jalakäijat. Meile kõige lähem jalakäija on ametnik, järgmine — tööline ja nende kahe ees sammub talusulane. Miski siin aga ei klapi: ametnik tundub kääbusena, kuna sulane paistab tõelise koljatina. Tõelise pikkusega võime jääda rahule: see näib normaalsena.

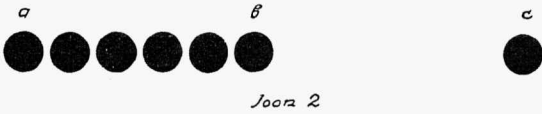
Möödame aga neid mehi sentimeetriga ja me veendume, et nad on kõik ühepikkused.

Silmapete tekib siin perspektiivselt joonestatud taustast. Uhte punkti koonduvad jooned sunnivad meid uskuma, et sulane on ametnikust tublisti kaugemal. Kaugemal olevad esemed peaksid näima väiksemaina eelmistest. Joonisel aga pole see nii, vaid sulane on joonistatud niisama pikana kui ametnik ning sellepärast sulane tundubki meile koljatina.

Et vabaneda silmapettest, kopeerime õhukesele paberile ametniku, töölise ja sulase kuju, katame need tušiga või tindiga, kuid jätame tõmbamata perspektiivselt koonduvad jooned. Siis alles näeme, et kolm kuju on tõeliselt ühepikkused.

Ulaltoodud näites eksisime esemete kõrguse määramises.

Järgmises katses te kindlasti eksite kauguse hindamises. Vaadake joonist 2.

Hinnake vahemaad ketaste AB ja BC vahel. Teile paistab, et vahemaad on võrdsed, s. o. kaugus kettast A kuni B = BC vahemaale.

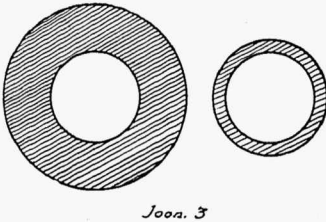
Ometi pole see tõsi! Mõõtke kaugused ja te veendute, et vahemaa AB vahel on märksa väiksem BC vahest. Ketta A ja B vahemaa näib pikemana ainult sellepärast, et ta on täidetud. Joonisel näete A ja B vahel veel nelja ketast.

Tegelikus elus tundub tühi tuba väiksemana kui sama tuba mööbli täidetuna.

Samuti me eksime päikese suurusel. Loojenev päike, lähenedes silmapiirile, tundub ikka suuremana ja suuremana. Me võrdleme päikese läbimõõtu maa-pealsete esemetega. Kõrgel taevas asuval keskpäeval sel päikesel aga pole läheduses ühtki eset võrdluseks, seepärast ta näib väikesena.

Sama lugu on ka kuukettaga. Kõrgel taevas paistab kuuketas tillukesena, ometi nägime teda tõusu ajal suurena, peaaegu tõllarattana.

Mõnesuguse seletuse sellest huvitavast nähtest saate vaadates joonist 3. Kahe viirutatud ketta sees

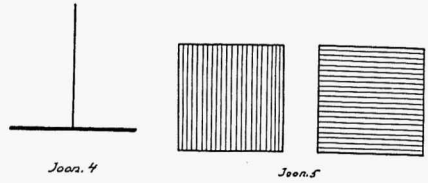
on valged ringid. Kumb neist teie arvates on suurem, kas vasakpoolne või parempoolne? Kahtlemata ütlete, et parempoolne. Ringid on aga ühesuurused. Siin tekib optiline pete sellest, et vasakpoolset ringi ümbritseb suurem mass kui parempoolset. See mass mõjub ringi kokkusuruvalt ja sellepärast tundub vasakpoolne ring väiksemana.

Samuti eksime vaadates kaht erijämedust rõngast või toru, mille avased on võrdsed, kuid mille seinad on eripaksused.

Mõnd maastikujoonist jälgides näeme seal püst- ja rõhtsuundi. Raske on otsustada, kummasuunalisi pikkusi hindab meie silm õigemini. Arvatavasti horisontaalsuundi: me oleme harjunud lugema ja kirjutama horisontaalselt. Sellepärast, vaadates vertikaalseid esemeid, me tihti eksime nende mõõdete määramises.

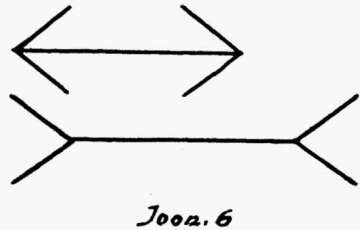
Ülaltoodud tõestus ilmneb joon. 4, mil on kaks joont — horisontaalne ja vertikaalne. Usutavasti leiata, et vertikaalne joon on vähimalt $\frac{1}{3}$ võrra pikem

horisontaalsest joonest. Ometi on jooned võrdsed. Sellest on tingitud ka seik, et me käsitsi joonistame ruudu sagedasti madalamana kui tarvis, s. o. ruudu vertikaalsed küljed osutuvad lühemaiks horisontaalsetest.

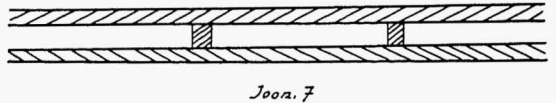
Joonisel 5 on kaks ruutu. Üks on viirutatud vertikaalsete joontega, teine — horisontaalsetega. Muidugi ütlete, et teine ruut on laiem. Ka joonte vahed tunduvad laiemana esimese ruudu vertikaaljoonte vahedest. Siiski on ruudud täpselt võrdsed. Sellepärast lühikasvulised inimesed tegelikus elus, soovist näida pikemana, kannavad püstjoonelise mustriga riideid.

Kui me silmaga tahame mõõta eseme pikkust, mille külge on pandud mitmesuguseid lisandeid (näit. paelad, nurgad, tutid, ilustused jne.), mis õieti ei kuulu eseme külge, siis me kindlasti eksime. Tõenduse saame joon. 6.

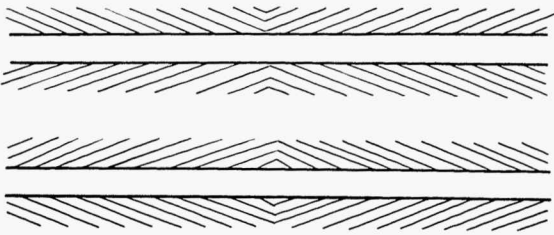
Joonisel on kaks täpselt ühepikkust joont. Kuid alumine, mille otstes on nurgad väljapoole, paistab tublisti pikemana ülemisest joonest. Kui te seda ei usu, siis mõõtke sentimeetriga või paberiribaga.

Joonisel 7 tekib silmapete viltusest viirutusest. Saame mulje, nagu hargneksid latid, kuna tõeliselt nad on rööbiti.

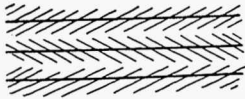
Huvitav näide on joonisel 8. Horisontaalsed jooned on siin tõmmatud joonlaua abil ja täiesti rööbiti. Siiski paistavad nad keskelt murtuna. Kuigi te joonlaua abil veendute, et need jooned tõesti on sirged ja rööpsed, ei vabane te silmapetttest ka siis, kui olete joonlaua ära võtnud.

Veel rabavam näide on joon. 9. Kolm rööpjoont, ainult viltu joonitud. Vaadates seda joonist vist keegi ei usu, et need jooned on paralleelsed.

Joon. 8

Joonte paralleelsust jooniseil 7, 8 ja 9 näeme väga hästi siis, kui vaatame ühe silmaga neid jooni pikuti ja üsna madalalt.

Joon. 9

Arhitektid joonestavad mõnikord meelega teatud jooni plaanil viltu, et need näiksid sirgeina. Isegi vanades ehitustes leitakse kõveraks tehtud talasid, mis alt vaadates aga paistavad õigeina.

Vaadake joonist 10! Kumb alumistest joontest on ülemise joone pikendus?

Muidugi kõige alumine! Eksite. Vaadake joonte suunas madalalt või veenduge joonlaua abil.

Joon. 10

Joon. 11

Huvitava optilise pette varjab joon. 11. Kaks ühesuurust kõverikku, kuid alumine tundub lühemana.

Millest see tuleb? Silma petavad kõveriku kaared. Ülemise kõveriku väline, pikem, kaar on kõrvuti alumise kõveriku sisemise, lühema, kaarega. Võrreldes neid tekibki pete.

Ja lõpuks mõni näide optilistest petetest liikumise määramisel.

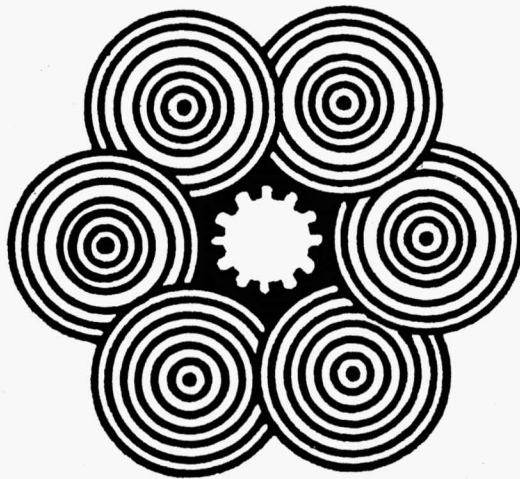
Sillal seisites najatuge käsipuule ja vaadake pidevalt voolavasse vette. Varsti tundub teile, et mitte vesi ei liigu, vaid sild koos teiega. Kui vaatate lähedalt ja kaua vabriku korstnat, sellelt silmi pöörmata, siis paistab korsten langevat. Samasuguse tunde manavad korstna juures esile ka kiiresti jooksvad pilved.

Rongis sõites ja aknast välja vaadates tundub, et maa, põllud, metsad ja postid liiguvad, kuna rong seisab. Siin optiline pete pole täieline: rappumine meenutab tõelisust. Sillal seisites aga allume täiesti silmapetetele: miski ei sega muljet.

Igapäevane optiline pete, millele alluvad eranditult kõik inimesed, on ka päikese ja taevakehade näiv liikumine ümber maakera, kuigi kõik teavad, et mitte päike ei liigu, vaid meie, s. o. maakera.

Tihti tundub meile, et liikumatult seisvad esemed liiguvad. Joonisel 12 on hulk kontsentrilisi ringe. Vaadates üksisilmi joonisele ja samal ajal tehes ajakirjaga ringikujulisi liigutusi näeme, er ringid hakkavad pöörlema samas suunas. Juhtides aga pilgu joonise südames olevale hammasrattale näeme, et viimane pöörleb ringide pöörlemisele vastassuunas.

Kõigest eeltoodust ehk jääb teile mulje, et kõik meid ümbritsevad esemed pole sugugi niisugused nagu nad meile tunduvad. Kuid ärge unustage — me oleme varustatud veel paljude teiste meeltega, mis üheskoos üksteist täiendavad ja kontrollivad. Kui üksikud meeled pole täiuslikud ja kergesti meid petavad, siis koos võimaldavad nad õieti näha, tunda ja tajuda meid ümbritsevat loodust.

Joon. 12

KUIDAS

TEKKIS

RAHA

Kas teie kunagi olete vahetanud pliiatsi kummi vastu või paari uiske pepsapallikurika vastu? Enamikul inimesist on kogemusi, kuidas vahetada asju, mida ei vajata, säärase vastu, mida soovitakse omandada. Kuid vähesed neist teavad, et nad tarvitavad sellise kaubavahetuse juures samu viise, mida kasutasid ürginimesed eelajaloolisel ajal, mil ei olnud raha. Vahetus oli ainuke viis, mille abil hangiti endale vajalisi varasid, mida ise ei suudetud valmistada.

Algisel arenguastmel pidi iga perekond ise rahuldama oma vajadusi. Selle liikmed tapsid loomi toiduks, kaapisid nahku, et neist valmistada kehakatteid, ja hõõrusid kuivi puutükke tule saamiseks. Mida perekond ei suutnud valmistada, selleta tuli läbi ajada.

Aja kuludes leidsid ürginimesed soovitava olevat üksteisega kaubelda. Mees, kes suutis tahuda kivikirve osavamalt kui teised, võis selle vahetada koopakaruga naha vastu. Naine, kes oli leidnud kaks konnakarpi, mida ta tarvitas ehena, võis ühe neist vahetada pilliroost korvi vastu.

Ühe eseme otsest vahetamist teise vastu nimetatakse vahetuskaubanduseks. See oli peamiseks kaubandusviisiks varasemal arengujal. Vahetuskaubandus jätkus kogu vana- ja keskaja kestes, olgugi et vahepeal leiutati ka teised kaubandusviisid.

Isegi tänapäeval kasutatakse vahetuskaubandust mõnel pool maailmas, nagu Aafrikas, kus sulukahvrid müüvad kümme lehma ühe naise eest. Alles mõne aasta eest naersid Gröönimaa eskimod, kui neile pakuti karusnahkade eest õhukesti ümargusi metallitükikesi, nemad soovisid aga terasest tööriistu.

Kuigi vahetuskaubandus on kestnud tänaseni, pidid ta ebamugavused selguma õmeti juba ammu. Ta oli aeglane ja sobimatu.

Näiteks käsnaepüüdja pidi palju vaeva nägema, tassides seljas suurt korvi käsnaodega, kuni ta leidis kellegi, kes soovis neid vahetada vajalise paadi vastu. Kütt võis osava vibumeistri otsimisel nii palju aega kulutada, et liha, mille ta kavatses anda vahetuseks, läks rikki.

Raske oli üksikutel suguharu liikmetel omavahel kaubelda, kahevõrra raskem oli aga vahetuskaubandus kahe suguharu vahel.

Mida pidi tegema kaupade vahetuse hõlpsamaks tegemiseks? Kui ainult oleks kokku lepitud mingi asja või aine suhtes, mida kõik oleksid olnud valmis vastu võtma! Mõni inimene ei oleks seda küll ise vajanud ega oleks seda ka tahtnud alal hoida. Ta oleks niisuguse asja aga vastu võtnud selleks, et omakorda selle eest saada asju, mida tema vajas. See kolmas isik oleks asja vastu võtnud samuti mugavuse pärast, sest teised inimesed on alati valmis selle vastu ükskõik mida vahetama. Nii kujuneb säärane asi üheks vahetatavaks pooleks kaubanduses.

Mitmesugused rahvad mitmel pool maailmas on valinud väga paljusid asju selliseks otstarbeks. Muidugi valisid nad esemeid, mida neil oli ja mis neile meeldisid. Ehtesaju tarvitati selleks alati. Hiinlased tarvitasid selleks pronksnuge, Fidži saarte elanikel olid selleks vaalahambad, islandlastel kuivatatud kala, kartaagolastel väikesed nahatükikesed. Mitmel pool maailmas tarvitati konnakarpe, punaseid sulgi, õngesid, nisu, rukist, tubakat, karusnahku, lambaid, veiseid, oliiviõli, soola, teed, suhkrut ja riidet.

Ei olnud vaja, et saaja neid esemeid ise oleks tarvitanud; neid võeti vastu, kuna nende eest sai omakorda vahetada ükskõik mida. Kõik ühe suguharu liik-

Pilt pealkirja juures: Jeruusalema hõbeseekel

med eelistasid samu esemeid ja olid valmis vastu võtma ja säilitama neid, kuni nad neid vajasisid jällekauplemisel.

Seepärast võib ütelda, et nimetatud esemeid kasutati „rahana“; neid kasutati vahetusvahendeina.

Ülaltoodud näited selgitavad, et säärase asjade kasutamisel „rahana“ oli suur väärtus töö kokkuhoiu mõttes. See menetlusviis on üks suurimaid leiutusi, mis inimkond kunagi on teinud.

Vahetusvahendi kasutamine lahendas ühe kaubanduse probleemi, kuid teine jäi püsima. Missugune väärtus oli müüda-valdav esemel? Missugune suhe oleks võinud olla ükskõik missuguse kahe eseme väärtuse vahel? Selge, et härja ei võidud anda ühe lamba eest, aga kas ta väärtus vastas kahele või kolmele lambale, või kahele lambale ja ühele tallele? Kas nisukoorem tuli anda rukki- või odrakoorma eest? Kas müüa siga viie või kümne kanapoja eest? Väärtuste võrdlemiseks vajati mingit alust.

Tänapäeval me ei tunne enam sellist raskust, sest me arvutame veiste, lamaste, sigade, kanapoegade ja kõigi võimalike kaubaesemete väärtust kroonides. Me ütleme, et need on väärt nii ja nii mitu krooni. Aga muistsel ajal polnud kroone. Tollastel inimestel tuli välja töötada omapärane väärtuste arvestamise viis.

Nad võtsid väärtuste arvestamise aluseks tarvitusel olevaid tarbeasju ja muid esemeid. Näiteks kasutasid greeklased Trooja sõja ajal veiseid vahetusvahendeina, seepärast arvestasid nad väärtusi järgmiselt: 1 härg vastas 1 katlale; 1 härg vastas 2 lehmale; 4 härja vastas 1 naisorjale. Inglismaal Wales'is üks lehm oli võrdne 6 vasikaga. Lõuna-Hiinas 1 bambuskepp võrdus 2 raudkabluga, üks pühvel 280 raudkabluga; 1 meesori vastas 6—7 pühvlile; 1 elevant vastas 10—15 orjale. Põhja-Ameerikas 1 valgevasest katel võrdus 1 kobraga; 1 gallon põletatud viina vastas 6 kobrale.

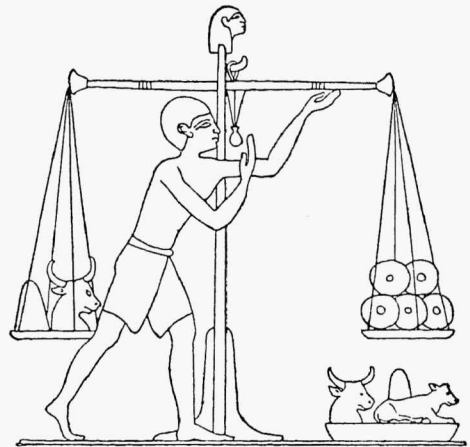
Niisiis vahetusvahend sai väärtusmõõduks. Kui näiteks siis kõneldi kellestki rikkast mehest, kel oli tuhat veist, siis mõõdeti sellega ühtlasi väärtust niisama täpselt kui siis, kui meie kõneleme, et sel või teisel rikkal isikul on miljon krooni varandust.

Väärtuse mõõtmine kaubanduses oli

hädavajaline. Tsiivilisatsioon ei oleks selleta kaugele edenenud. Vahetusvahendite ja väärtusmõõdu leiutamine toimus arvatavasti ammu enne kui leiutati kirjutamiskunst.

Pikapeale ei rahuldanud ei vahetuskaubandus ega samaaegselt kasutatavad vahetusvahendid ja väärtusmõõdud. Vajati püsivamat väärtusmõõtu.

Vahetusel tekkisid teatud raskused: ühed veised olid rammusad, teised lahjad. Veised võisid surra enne kui kaupmees sai nad edasi vahetada. Sool võis saada niiskeks ja sulada. Tubakas võis rikki minna. Indiaanlane tarvitses väikest raudpotti, mille väärtus ei vastanud ühele kobranahale. Mida ta pidi tegema? Nahk pooleks lõigata tähendas

„Raha kaalumine“ muistses Egiptuses

selle väärtust rikkuda. Mida pidi tegema muistne greeklane, kui ta vajab savipotti, mille väärtus oli palju väiksem härja omast? Ta ei võinud ometi maha lõigata härja jalga või õlga, et vahetada selle vastu endale pott.

Ajaloolise aja alguseks mõned ürginimeste suguharud olid leiutanud juba aineid, mida saadi tarvitada väärtusmõõduna ning mis olid vabad ülalkirjeldatud puudustest. Need ained olid metallid. Need olid kasulikud, kõlbasid ka ehteiks.

Metallid rahana omavad palju paremusi, mis puuduvad teistel ainetel. Nad on kasulikud, väikese kogusega, vastu pidavad (alles mõne aasta eest Egiptuses kaeveti välja haudadest ehteid, mille vanus oli mitu tuhat aastat), nad võimaldavad suuri väärtusi kaasas kanda

ja neid võib tükeldada väikesteks tükki-
deks või sulatada kokku suurteks kam-
padeks.

Arvatavasti oli kuld esimene metall,
mida inimene õppis kasutama, sest seda
leidis sagedamini puhtal kujul. Vaske
tarvitati ka juba kaunis varakult, sest
seda oli kerge töödelda. Kuid hõbedat
leidis ainult maagina ja selle kättesaa-
mine oli raske, seepärast õppisid inimesed
seda tarvitama võrdlemisi hilisel
ajal. Raskeim oli töödelda rauda, see-
pärast võeti see tarvitusele kõige hil-
jem. Vanal ajal kaevasid maake suured
hulgad õnnetuid orje ja kurjategijaid.

Ürgaegsed suguharud kasutasid ra-
hana metalle, mida leidis nende poolt
asustatud maailmajaos. Kui sel maal
leidis kõiki metalle, siis kasutati rauda
ja vaske igapäevaseis vahetuis ja kulda
ning hõbedat ainult tähtsamate ainete ja
esemete vahetuseks. Kuld tõmbas ene-
sele juba varakult inimeste tähelepanu,
nagu seda näitavad greeklaste muinas-
jutud kuldsest villakust ja Hespēia
kuldsetest õuntest.

Mitmesugustes paikades tarvitati ra-
hana väga mitmesuguseid metalle —
rauda Spartas, Jaapanis, Roomas, Büt-
santsis ja veel nüüdsel ajal Lääne-Aaf-
rikas; vaske (pronksi) peagu kõikjal
Lääne-Euroopas, Indias ja Hiinas; pliid
(seatina) Sitsiilias, Gallias ja Britannias;
inglistina Burmas; hõbedat Ateenas ja
Lääne-Aafrikas; kulda väikestes kogus-
tes peagu kõikjal. „Iliasest“ loeme, kui-
das Achilleus pakkus suure hulga raud-
plokke oma meestele tasuks. Iiris õm-
meldi pronksrõngaid riideisse, et neid

kasutada soomusena; samu rõngaid ka-
sutati ka rahana.

Kuski ei leitud kulda selleks küllalda-
selt, et ainult seda metalli oleks saadud
tarvitada rahana, nii ei võinud ka võla-
usaldaja nõuda võlglaselt maksmist
ainult kullas või hõbedas.

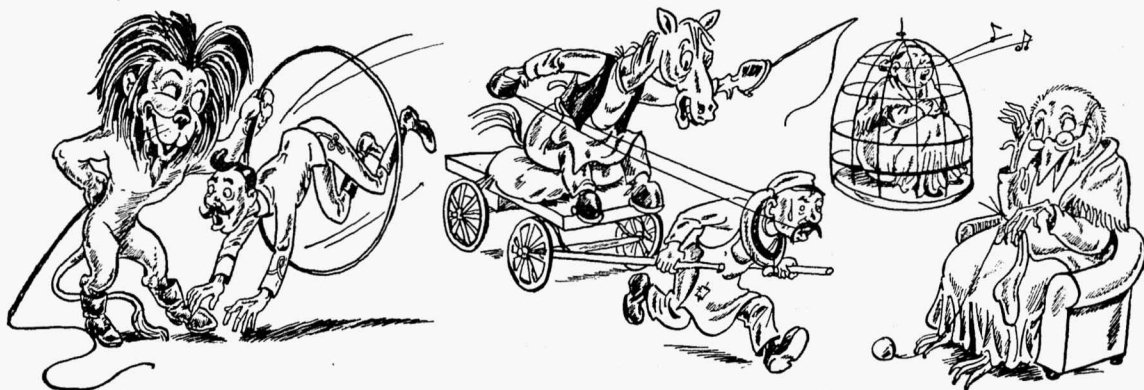
Kuigi metalle tarvitati vahetusva-
hendeina, ei pea arvama, nagu oleksid
need käibel olnud müntidena. Keegi ei
olnud veel mõelnud müntide valmista-
misele. Metalle tarvitati suurtes klom-
pides või kangides ja kaubavahetust
korraldati osalt vahetuskaubandusena,
osalt väärtusmõõtude, osalt nimetatud
metallplokkide abil.

Et määrata nende metallplokkide,
-kangide, -pulkade ja -plaatide väärtust,
selleks ei tuntud muud teed kui nende
mõõtmist. Neid mõõdeti tavaliselt
võrreldes mingisuguste inimese kehaosa-
dega — põidlaküünega, sõrmedega, jal-
gadega või väljasirutatud kätega.

Greeka ajaloolane Herodotos jutus-
tab, kuidas üks kuningas mõõtis oma
kulda: „Kui talle toodi maksudeks kul-
latolmu, laskis ta tuua kruusid, mille
mahtu ta tundis. Ta sulatas kulla ja kal-
las selle siis savikruusidesse. Kui anu-
mad said täis, purustas ta savi, ja iga-
kord, kui ta vajas raha, lõikas ta kangi
otsast paraja jao kulda.“ Mehhiko ats-
teekidel oli mõõtmiseks sootuks teis-
sugune viis. Nad mõõtsid kullatolmu
linnusulgede õõnsate rootsudega.

Kõik niisugused mõõtmisviisid pidid
tunduma ebarahuldavaina. Kui mõõ-
duks oli käe pikkus, siis võite kujutella,
missuguseid tülisid võis tekkida, kui

Kuidas

kui osad oleksid

turul väike ja suur mees katsusid äri ajada. Säärased kohmakad mõõtmisviisid, nagu näiteks hulk, mida mees suudab tõsta, võisid olla veel kuidagi kõlvulised odavamate metallide puhul, kuid neid ei saanud kuidagi rakendada kulla mõõtmiseks. Laia või kitsa pöidlaküünega mõõdetud kullatükkide väärtusel võis olla ilmne vahe. Nii vajati täpset süsteemi väärtuste määramiseks.

Selle vajaduse rahuldamiseks inimkond tegi ühe tähtsaima edusammu kogu oma ajaloos. Leiutati kaalumise süsteem. On teadlasi, kes väidavad, et „kaalumise kunst leiutati kulla jaoks“. Ilma selle täpse koguse määramise süsteemita ei oleks mõeldavad moodsa kaubanduse viisid. Enne kui kaupu saadi maksmiseks kaaluda, tuli lahendada kaks küsimust. Esimene küsimus oli: mis peaks olema väärtusühikuks? Paljudes maades peeti lehma väärtust sääraseks üksuseks, sest kõik teadsid, kui palju muid asju või aineid oli väärt üks lehm. Järelikult pandi ühele kaalu-kausile niipalju kulda, kuipalju peeti ühe lehma väärtuseks. See saigi siis väärtusühikuks.

Järgmine küsimus oli: mida tarvitada kaaluvihtideks? Mis selleks ka ei oleks valitud, see pidi sobima nii kergemate kui ka raskemate esemete kaalumiseks. Arvatavasti olid esimesteks vihtideks mitmesugused taimeseemned, nagu nisu, herned, oad või riis, sest enamasti iga iva on peagu täpselt võrdne oma sarnastega ja neid saab kaaludele paigutada vajaduse järgi vähe või palju.

Seemneid kasutati kaalumiseks mõne-

suguste tehingute jaoks tuhandeid aastaid. Henry VII aegne penny Inglismaal XV sajandi lõpul oli valmistatud kuningliku käsu järgi raskusega „kolmkümmend kaks nisuiva, ümargust ja kuiva, võetud nisupea keskel“. Ja veel tänapäeval tarvitavad mõned Aafrika suguharud seemneid vihtideks.

Vana-Rooma raha

Aja jooksul leiti siiski, et on tülikas igakord loendada sadu seemneid. Nende asemel hakati tarvitama kivi- või vasetükke, mille kaal vastas täpselt 100 või 200 nisuseemne kaalule. Neile vihtidele anti mõnikord selle eseme kuju, mille väärtusele nad pidid vastama. Näiteks kaaluti kulla või hõbeda hulka, mis tuli maksa ühe lamba eest, vasest vihiga, millele oli antud lamba kuju.

(Järgneb.)

meeldiks,

vahetatud?

PURILENNUST

Linnapoisid seda lugemist ei vaja. Neil oma mudellennukitega on asi isegi selge. Aga maa-poistest paljud kujutlevad purilennukit lennukina, mil on purjed peal samuti nagu laeval. Tegelikult pole aga purilennukeil mingeid purjesid.

Tõusvad ja langevad õhuvoolud

Suvel on õues sageli näha, kuidas päikese-paistelises varjulises kohas mingi udusulg üles kõrgusse tõuseb. See tuleb sellest, et päikese-paistel õhk soojeneb. Soe õhk hajub, kergeneb ja tõuseb üles. Nii tekib tõusev õhuvoolus. Kui sama voolus satub jahedamasse temperatuuri, siis ta jaheneb, tiheneb, raskeneb ja langeb allapoole, moodustades langeva õhuvooluse. Iga tuul teeb oma teekonnal läbi rea tõusmisi ja langemisi, olenedes maastikust, mille kohal ta liigub. Tutvudes tuule liikumise skeemiga mitmeskestel maastikel võib juba ise määrata, missugusel maastikul õhuvoolused tõusevad või langevad (joon. 1).

Kujutleme, et lennuk on kõrgel õhus. Ta tiibade suur kandepind pidurdab langemist; lennuk ei kuku, vaid liugleb allapoole. Kui aga alt on tõusev õhuvoolus, siis võib langemise asemel esineda isegi tõusmine. Tavaliselt aga raskustung ja õhu vastupanu liituvad (Uri jõudude liitumise seadust!) lennuki lennuteeks, mida mööda lennuk liigub (joon. nr. 2).

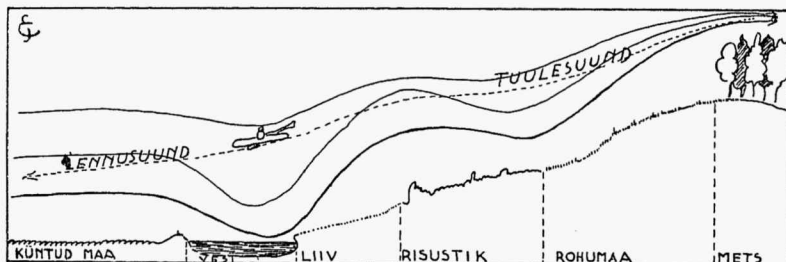
Kuidas on ehitatud purilennuk

Eelloetust on meil juba teatud ettekujuvus purilennuki ehitusest. Et asi saaks veel selgemaks, uurime mudellennuki skeemi (joon. nr. 3). Kel on vähegi tehnilist taipu, see võib selle järgi kas või purilennuki valmis ehitada, arvestades seda, et mudeli automaatse kõrgustüüri asemel lennukil on lendur.

Kuidas purilennuk pääseb „üles“?

Purilennuki start toimub järgmiselt.

Lennuki rataste teljeotsa küljes on tugev haak, mille külge kinnitatakse rõngaga kesktel stardikõis, 2-sm läbimõõduga kummiriba. Kõie kumbagi 50 m pikkust otsa hoiab kolm või

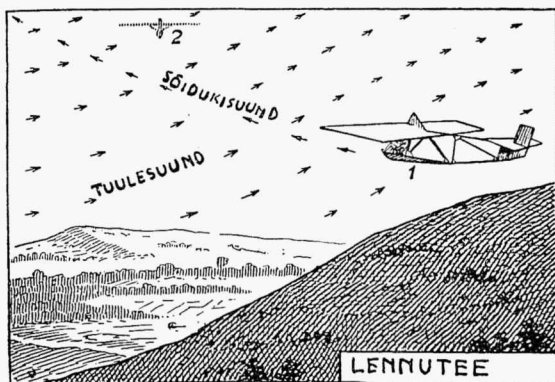

Joonis 1

Mis paneb purilennuki „lendama“?

Kui me vallatades oma kaabu üles viskame, siis liugleb see aeglaselt alla tagasi. Kui aga kaabu nutsakusse pigistada ja siis üles visata, kukub ta kivina potsti! alla. Kaabu toob mõlemal juhul alla raskustung, maakera külgetõmbe jõud. Viimasel juhul see tung pääseb täiel määral tegutsema, kuna esimesel juhul seda pidurdab õhu vastupanu suure pinna puhul. Mida suurem on pind, kandepind, seda aeglasemalt ese langeb.

enam meest. Üks mees seisab lennuki saba juures ankurdamana. Lennuki teise tiiva juures seisab stardijuht, kes juhul, kui lennuk on vaid ühe rattaga, seda hoiab tasakaalus. Kui meeskond on kohal ja lendur lennukis, kõlab esimene käsklus: „Tõmmata!“ Mehed hakkavad jooksma ja venitavad kummikõie välja, kuni see on ülimalt pingul. Nüüd kostab järgmine käsklus: „Lahti!“, mille järele taga seisev mees lennuki vabastab. Kõie pinge kisub lennuki liikuma, mis pisut aega libiseb maad pidi, siis aga kõrgustüü-

Joonis 2

riga üles juhitakse. Nii saab lennuk sõiduks kõielt vajalise kiiruse, libiseb üle stardimeeskonna peade, ja kõis langeb rõngaga konksu otsast ise lahti. Lendamisel juhib lendur jalgadega külgtüüri ja kätega kõrgustüüri.

Purilennuki võimeist

Esimese purilennuki ehitas Otto Lilienthal, kes sellega Rhinoweri mägedes 1891. a. õhku tõusis. Tänapäeval on aastakümnete kogemused ja tehnika purilennuki kui ka lendurid kujundanud nii võimsaiks, et need võivad kümneid tunde õhus püsida, sadu kilomeetreid maha lennata ning tõusta kuni 5 km kõrgusele.

Eestis ehitati esimene purilennuk 1932. a. Viljandis. Suure tõuke meie purilendamisele andis 1934. a. lendur Rannaleedi Soome lahe ületamine purilennukil. Nüüd on meil hulk osavaid ja julgeid purilendureid, kes oma kogemusi viimistlevad. Noorpõlve mudellennuki ehitajaist sirgub neile üha uusi juure.

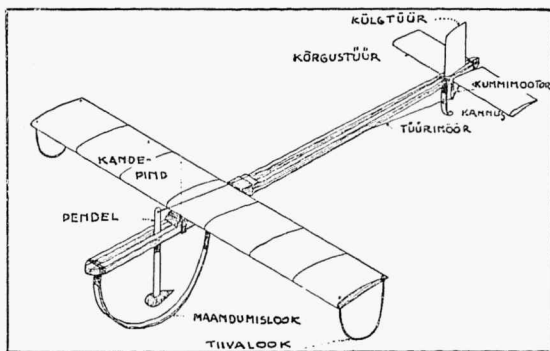
Purilennu tähtsusest

Purilennu peamine tähtsus on sportlik, kuna ta arendab osavat keha ja vilgast vaimu. Igal het-

kel on siin uusi ootamatusi. Peab tundma oma masinat ja ümbritsevat loodust, et külma verega juhtida lennukit. Ainus vale jala või käe liigutus võib su kõrgustest alla tuua! Seepärast võivad purilennuga tegelda ainult need, kes on täiesti erksad ja terved.

Kuna purilennuk tavaliselt lendurite endi poolt valmistatakse, siis kujundab purilennuki ehitamine, startimine ja lendumine lendurite salga ühiseks sportlikuks pereks.

Purilennust hangitud teadmised on rakendatavad tavalise lennuki juures, mis on palju kallim masin kui purilennuk.

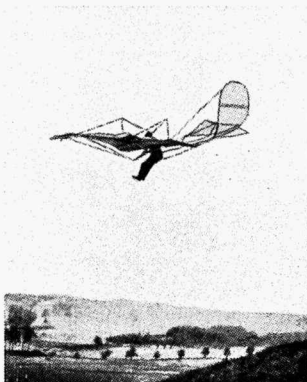

Joonis 3

Purilend on teaduslikultki tähtis, kuna selle kaudu on tehtud uusi tähelepanekuid ja järeldusi meid ümbritsevast loodusest.

Aga ka majanduslikult on purilennul oma tähtsus. Abimootoriga varustatuna see võimaldab vähemate kuludega laiemaid hulki tõusta „kõrguste poole“.

TASA EDUR.

Otto Lilienthal esimese purilennukiga 1891. a.

Pallas Athena

ged sambad, kus rahulikke karjuseid ja nende loomi häirivad aeg-ajalt vaid arkeoloogid, kes korraldavad ennastsalgavalt kaevamisi, et päevavalgele tuua mingi vaasikilli või kujuosa, millede üle siis kirjutatakse paksud raamatud, kiites ja ülistades vanade greeklaste ilutunnet ja elurõõmu.

Kuna ma pole kunagi „greeklaste maad hingega otsinud“, nagu Goethe ütles, ja mitte kunagi antiikaja vaimust haaratud olnud, siis lähenesin Greeka pealinnale umbes samasuguse ettekujutusega.

Juba Piräuses, Ateena sadamalinnas, veendusin, et olin rängalt eksinud, ja kui ma leidsin enda Ateenas Omonoia väljakul maa-alusest raudteest väljudes käre-rikkas, elava liiklusega moodsas suurlinnas, oli mu üllatus vägagi suur. Ateenast kui antiikaja kultuurikeskusest polnud esialgu midagi näha, — siin valit- ses proosaline kaubanduse õhkkond.

Jalutasin tänavaid mööda, vaatasin väljapanekuid äride aknail ja püüdsin lugeda ärisilte, kusjuures il- nes, et see polnudki kerge — uues greeka keele tähestikus on palju ladinateelseid tähti, kuid ka palju mulle täitsa võõraid, omapäraseid kujult. Kuidas neid hääldada, polnud aimu. Kui lugesin „Pharmakeion“ (apteek) röömustasin just kui oleksin tutta- vat kohanud; kui kombineerisin „exodus“ (väljapääs), arvasin, et saan lugemisega lõpuks siiski hakkama, aga siis köitis mu tähelepanu käsnamüüja: kui see mees oma peakatte maha võtaks, sarnleks ta üllata- valt Zeus'iga. Rannikul ja saartel püütud käsnad on suured, heledad, puhtad, mitte tuhmid ja hallid, mil- lise välimuse neile annab koolitahvli pesemine. Kaup- luses on hügelvirnades meil kallist ja haruldast puu- vilja. Nägin esmakordselt hernesuurusi musti viina- marju — korinte. Astusin kauplusesse, kus müüdi „garanteeritud eht greeka vaase“, kuid nende välja- veoks on vaja erilist ametlikku luba. „Ostke lavend- lit.“ hüüdis keegi kaitseprillidega mees (ma kandsin siin esmakordselt elus ka kaitseprille) ja näinud, et ma talle pööran tähelepanu, rebis juba kotikese pikalt nõõrilt ära. Meil seotakse nii sibulad nõõri külge, siin aga on nõõrile ritta tõmmatud meeldivalt lõhnavad lavendliõite kotikesed. Lavendel on küll pisut vana- moodne: meie vanemad armastasid kuivatatud lavendliõisi pesukappi riputada, kuna nende lõhn suu- rendas muljet pesu värskest ja puhtusest, aga ka mulle meeldib see, ja enne kui ma ei või jaa sain

Ateena

õelda, oli müüja juba kolm kotikest mulle pihku pistnud ja ootas nüüd nende eest 30 drahmi. Mõõ- dusin kohvikuid; inimesed istusid tänaval väikeste laudade ümber, limonaadipudelid ja klaasid vett ees. Kes oli tellinud õlut, sai ka tikuga läbipistetud sand- wich'i — suhupiste — juure.

Äriraajoonist olin tähelepanematult sattunud vaik- semasse linnaossa. Siin olid tänavad laiemad, hooned, pangad, luksushotellid imponeerivad. Silma torkas üks pikk, lihtne, kasarmutaline hoone. See oli kuning- galoss. Monotoonse fassaadi ainsaks kaunistuseks oli rõdu, mida kandsid dooria stiilis sambad. Lossi juure- pääsu teed piirab avara väljaku poolt müür, mille keskel on greeka tundmatu sõduri haud. Puhkava antiikaja sõduri kuju müüri alumises osas tõmbab möödaminejate pilgud sellele praegusaegsetele greek- lastele pühale kohale, mille auvalve koosneb 2 evsoo- nist, greeka erilise väosa sõdurist.

Kui praegu igal pool sõjavägi kannab kaitsevärvi mundrit, siis evsoonid on ses suhtes väga omapärane erand: nende mundririietus koosneb fessitaolisest, pika rippuva tutiga peakattest, tikandustega kaunis- tatud jakikesest, samuti kaunistatud laiade käistega särgist, plisseeritud lühikesest valgest kuuest, pükstena tarvitatakse ihuvärvi trikood, mil on allpool põlve värvilised paelad. Paksude taldadega kingade ninad

Evsoonid marssimas

on ülespoole keeratud ja neid kaunistavad hiiglastopsud. Ainult sõjaväepüssid täakidega tõendavad, et nad on ikkagi sõdurid.

Kuninglik aed on suurepärane mitte ainult oma hoolitsetud ilu, mitmekesiste puude, pöösaste, lillede, veekogude ja efektsete palmide allee tõttu, vaid ka seepärast, et see pakub jahedust ja varju kõrvetava päikese eest, mis on ütlemata mõnus.

Veidi maad lossist asub ülikool. Jällegi ei tahaks uskuda, et see madal hoone on ülikool: lossid ja ülikoolid imponeerivad harilikult oma monumentaalsusega, see siin aga on võrreldes omasugustega miniatuurne. Ateena ülikool! Kuidas need kaks sõna kohustavad! On ju meie aja kultuur, kõik meie teadus, arenenud kord Ateenas pandud alustest.

Teaduste akadeemia, tulius klassilises stiilis ehitus, näib Ateena vanu traditsioone alal hoida püüdvat ja tore raamatukoguhuone meelitab ka oma välimusega. Kujud ja sümbolid, palmid ja agaavid nende ees teevad selle hoonete kompleksi veel kenamaks ja meeldivamaks.

Ma peatun greeka tragöödia sünnipaigas, Dionisose teatris, sammun üle koorile määratud koha kaljust väljaraiutud istekohtade ridade poole ja vaatan siit kõrgelt ringi: dekoratsioon vabaohuetenduseks on ikka veel ainulaadne.

Mõne aja pärast eksin kitsais, vaesema rahva, tänavais, satun kõrgele kaheksanurksele marmorehitusele. See on I sajandil e. Kr. kellegi süürialase poolt püstitatud „Tuulte torn“, mille külgede figuurid sümboliseerivad tuuli. Kuidas ma siis võrdlemisi hästi säilinud dooria stiilis templi juure välja tuln, ei teagi ma ütleda, kuid tundsin selles kohe ära n.-n. *Teseioni*, koletise Minotauruse tapja, legendaarse Ateena kuninga Tesese auks püstitatud templi. Väljak selle ümber on kaetud suuremate ja väiksemate marmoritükikestega ja murdunud sammaste osadega. Siin askeldasid inimesed, kes kaevamisi ja restaureerimisi olid ette võtmas. Ronisin ka paarile künkale. N.-n. Muuseumi künkjal on kaljusse raiutud 3 koobast. Siin oluvad Sokratese vangla. Et vabameelset ateenlased, kellede üheks vooruseks oli sallivus, siiski oma suure mõttetarga surma mõistsid, ei võinud ma neile juba koolipingil andestada.

Areopaagi künkjal tänavapildistaja tahtis minust tingimata ülesvõtte teha. „Mõtelge, milline haruldane mälestus: Teie seisate esiplaanil ja tagaplaanil on Partenon!!!“ Ma tänasin meelitava ettepaneku eest ja sammusin edasi, arutades omaette, kus küll apostel Paulus siin künkjal võis seista, kui ta ateenlastele jutustas Kristusest. See oli siis, kui ateenlased olid

Erehteion

oma jumalustes ja kogu oma tarkuses pettunud ja olid juba püstitanud altari „tundmatule jumalale“.

Mäe all panin tähele midagi, mis oma asendi tõttu keset tänavat puude vahel meenutas võiduvärvat, kuid stiili poolest jäi mõistatuseks. Hiljem sain kuulda, et ateenlaste ja nende kultuuri suur imetleja ja austaja, rooma keiser Adrian (II s. p. Kr.) oli kavatsenud siin ehitada uue linnaosa ja oli selle monumentaalse tõmmanud piiri vana ja uue linna vahele. Viimasesse kavatses ta püstitada Olümpia Zeus'ile toreda templi saja marmorsambaga. Neist on säilinud ainult 15, kuid need kõrged korintose stiili sambad pakuvad väga maalilist ja uhket pilti. Kuski siin läheduses olevat asunud ka kuulus Lütseum, kus kõigi aegade suurim filosoof Aristoteles olevat oma õpilastega arutanud filosoofia suurimaid probleeme.

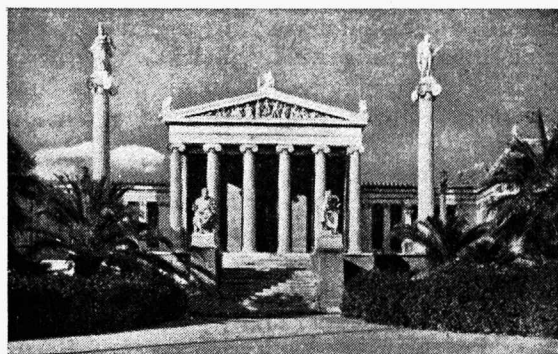
Ilus marmorist mälestussammas inglise luuletajale lord Byron'ile paistab kaugelt silma. See on tüki greeka uusimast ajaloost. See kuju püstitati lord Byronile mitte kui luuletajale, vaid kui greeka vabandussõjast osa võtnud vabatahtlikule, kes surma sai, kui Missolonghi kaitsjad end ühes linna tunginud türklastega õhku lasksid.

On kombeks saanud, et rikkad välisgreeklased oma isamaa-armastust ja sidet kodumaaga tõendavad seal omal kulul üldkasulike asutuste ehitamisega.

Moodse Ateena ilu tõstvad Teaduste Akadeemia ja raamatukoguhuone ongi ehitatud rikkaste välisgreeklaste poolt, samuti mõned haiglad ja sanatooriumid.

Mõni aasta tagasi olevat üks välisgreeklane annetanud 1½ miljonit franki marmoristmetega staadioni ehitamiseks Ateenas 50.000 pealtvaatajale. See on suurim staadion, mida ma olen näinud, ja kui ma sisse astusin ja ringi vaatasin, panid istmeteread kõik silmade ees virvendama.

Süda tuksus pisut kiiremini harilikust, kui sammusin laiade kroonidega palmide ja teiste ilupuudega eesaia kaudu rahvamuuseumi laia trepi poole: näha greeka antiikaja ületamatu kunsti kauneid teoseid nende kodumaal on õnn, mida peab oskama hinnata. Juba teises saalis jäin pikemalt peatuma: siin seisis 1880. a. Ateenas leitud linna kaitsejumalanna meetri-kõrgune marmorkuju, mis annab parima ettekujutuse

Teaduste akadeemia

Partenon Ateena linnusel Akropolisel

Partenonis asetsenud kullast ja elevantiluust greeka suurima kunstniku Pheidias poolt valmistatud Pallas Athena kujust.

Jumalanna seisab sirgelt, peas kiiver, vasaku jala juures kilp, selle taga väänleb madu.

Vaadelnud ka teisi väga tähelepanuväärseid kujud, steele (hauakive) ja musta- ning punafiguurilisi vaase, mis kunsti- ja kultuuriajaloolisiks uurimusiks pakuvad suurt ja tänuväärt materjali, väljusin mõtetega: vaene Greeka, su tähtsaimad, väärtuslikemad, kauneimad kunstiteosed on Londoni, Pariisi ja Rooma muuseumides, mitte siin, su oma rahvusmuuseumis. Mitte ainult su öitseaja, vaid ka selle eel käinud sajandite ning hellenismi ajajärgu kujud on palju arvarikkamalt esindatud Briti muuseumis, Louvre'is ja Vatikanis, rääkimata veel vaaside rohkusest neis ja teistes Lääne-Euroopa muuseumides. Su terve rahvusmuuseum ei täida Briti muuseumi üht osakondagi...

Lõpuks olen Ateena pühimas paigas, Akropolisel, ja sammun otsekohe Partenoni poole. Ma tean, et see Ateena öitscajal püstitatud kauneim tempel on aja jooksul tublisti kannatada saanud. Türlklased olid ta mõseeks muutnud ja kuhugi lähedale koguni minareti püstitanud; veneetslased võitluses türlklaste vastu olid 17. sajandil kahuripommiga teda tabanud ja sellest tekkinud püssirohulao plahvatus oli hoonet rikkunud; inglise saadik Konstantinopolis oli möödunud sajandi algul templi viilgrupid ja mõned teised kujud Londoni lasknud viia, — aga kannatada saanud tempel on veel ka varemeis ikka ja igavesti meeltülendavalt kaunis.

Ma vaatlesin Partenoni seest ja väljast, püüdsin Briti muuseumis säilitatavad viilude grupid, mida ma seal aastate eest nägin, tagasi nõiduda nende vanadele kohtadele, vaatasin tähelepanelikult friisi sambaid, asetasin mõttes Pallas Athena elevantiluust ja kullast kuju tema kohale templis, püüdsin üldmuljet saada ja ka üksikasjusse tungida, kuid tundsin suurt rahuldamatust...

Partenonist läksin joonia stiilis Erechtheioni varemete poole. See marmortempel oli pühendatud Athenale kui linnuse kaitsjale. Huvitavaim osa sellest on koda, mille talastik lasub mitte sambail, vaid kuuel naisfiguuril, n.-n. kariatiididel. Need on majesteetlikud ja mõjuvad ka kaotatud kätega ja rikutud nägudega. Üks marmorkariatiid on Akropolisel avarusest viidud Briti muuseumi kinnisesse ruumi. Tema asemel seisab siin ta terrakottast teisend.

Erechtheioni olevat kasutatud ristiusu kirikuna ja hiljem olevat see olnud türgi kubeneri naiste elamuks. Kui hea, et see nüüd hülgab oma endises ilus, kuigi varemeis...

Siin läheduses olevat kasvanud oliivipuu, Pallas Athena kink ateenlastele, millega ta nende südamed võitnud.

Propüleede läheduses asetsevat Nike (võidujumalanna) templit ma alguses ei pannudki tähele. See on kaunis ja väike: ainult 4 sammast ehib fassaadi. See on huvitav kas või sellegi poolest, et türlklased olid selle lammutanud, et saada materjali ühe kantsi ehitamiseks. Kui saabus aeg, et võidi omakorda lammutada kants, siis tulid uuesti päevavalgele peagu kõik selle marmorosad, nii et osutus võimalikuks tempel rekonstrueerida.

Ma viibisin Akropolisel mitu tundi, et igast nurgast, igast küljest ja pilti vastu võtta. Aga mida kauem, seda rahutumaks ma muutusin ja lõpuks tundsin seletamatut hingepiina. Kõndisin ümberpaisatud marmorammaste vahel ja küsisin, mis mul on õieti viga. Vaatasin all laiuvale linnale, kaugel sätendavale merele, Athena templite rusudele mu ümber ja tundsin lõpumatut igatsust. Igatsust vana greeka vaimu, ta loova jõu, ta ilu, ta elurõõmu järele, mille osaliseks saada on õnn. M. N.

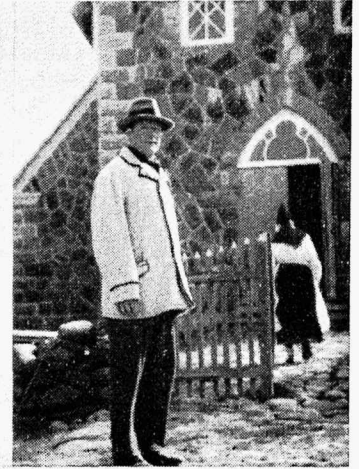
Hülgeküttide saar

Praegu, kus sügistormid puhuvad üle maa ja mered tõusevad täis metsikuid laineid, muutuvad nii mitmedki saared eraldatud maailmadeks merede rüpes. On palju saari, mis asetsevad madalas vees, kuhu seetõttu suured laevad lähedale ei pääse, vaid need jäävad eemale ankrusse, kust siis saarele sõidetakse väikese paadiga. Säärast ühendust saavad laevad lubada ainult vaikse ilmaga, kui meri on rahulik. Tõusevad aga tuuled ja tormid, katkeb ka ühenduse pidamine saartega, mille randa suured laevad sõita ei saa.

Üheks niisuguseks saareks Eesti vetes on keset Liivi lahte asetsev Ruhnu saar. See on ainus kaugem saar, millega peab vaikse ilmaga ühendust Tallinna-Riia liinilaev, mil-

lele ruhlased sõidavad oma paatidega vastu, kui see saarest mööda sõidab. Juba oktoobrikuust alates muutub Ruhnul ühenduse pidamine muu Eestiga juhuslikuks. Novembris ja detsembris jääb see aga hoopis seisma kuni kevadeni, mil mered jälle jääst vabanevad ja kevadtormid vaikivad. Kindlam ühendus võib jälle alata maikuu lõpul.

Vähesed eestlased tunnevad omapäraselt Ruhnu saart lähemalt. Ei teata sealt ühtki kohanime, veel vähem tuntakse saare rahva huvitavat ja omalaadilist elu. Ainult aegajalt võib lugeda ajalehtedest julgesti Ruhnu hülgeküttidest ja kuulsast paadimeistreist, kes saadavad oma talvist tööd kevadel koguni Soome ja Rootsi turgudele.

Pilte Ruhnust. Ülal: Uljas laevakapten. — Neid kirevais rahvariideis. — Ruhnu mees pühapäevakuues. Vasakul äärel: Pühapäevahommik Ruhnu kiriku ees. All: Ruhnu vanu talutaresid. — „Töölaager“ võrgumajade ees kalastamispäeval

Ka mina ei teadnud midagi lähemat Ruhnust. Aga juba kaua olin plaanitsenud reisi sinna kaugele ja vähetuntud saarele. Ühel pärastlõunal — oli augustikuu lõpp ja ilmad veel suviselt soojad — asusin laevale ja järgmise päeva ööl ronisin pisikest nööriredelit pidi suure laeva pealt väikesse ruhnlaste paati, mis mind läbi lainete ja öö viis Ruhnu randa. Ma olen nüüd juba suur mees, aga seekord tundsin end üsna poisikesena ja mulle meenusid Nahksuka jutud ja lugu Robinson Crusoest, kes sattus üksikule saarele. Nii mahajäetuna paistis mulle tol saabumise ööl Ruhnu.

Järgnevate päevade jooksul muutsin ma aga oma arvamist ja leidsin, et Ruhnu pole sugugi maha jäetud, vaid ta on maailm omaette. Ja isegi kaarditegijate tarkuses hakkasin ma kahtlema, sest kaardil on Ruhnu märgitud vaid imetillukese musta täpina, tegelikult aga on ta hoopis suurem, nii suur, et

seal võib kergesti eksida ja pool päeva ümber kolada põlises metsas leidmata ühtki maja, kohtamata ühtki elanikku. Ja see pole mingi ime, sest kõik ruhnlased — neid on kokku 270 — elavad üheskoos suures külas, mis asetseb peagu saare keskel. Majad asetsevad väga lähestikku, aga sarnased nad pole. Mõni maja on nii uhke nagu mõni väike lossike, edevalt kollane, punase katusega, teine samas aga vilets talutare, mil pole koguni korstnatki ja suits lastakse välja seina sees olevast august. Öhtuti aga eksitasid mind nende vanad suitsutared väga, sest läbi hämara valguse paistsid nad kahe kүүruga kaamelitena või veel veidramate muinaselukatena. See tuli sellest, et ruhnlasil oli kombeks oma maja ehitada sinna, kuhu juhtus, kohta suuremalt valimata. Ka maapinda ei võtnud nad vaevaks tasandada, vaid kus oli künkake, sinna ta ka jäi. Ja sellepärast võis siis majakatuseil näha ebauhtlase maapinna jälgi.

Elasin vallavanema perekonnas. Mehed seal majas olid kõvad kalurid ja hülgekütid ning olid läbi rännanud palju maid ja mere-sid. Eesti keelt nad rääkisid päris soravalt. Naised seevastu olid kogu elu elanud siin saarel ega teadnud midagi muust maailmast. Ka eesti keelt ei oska ükski naine Ruhnus. Ja kui ma küsisin, mis keel see on, mis nad räägivad, siis ütlesid nad uhkelt (kõnelesime saksa keelt): „See on meie keel. Ei ole see mingi eesti ega rootsi keel, vaid meie maa keel.“ Ja tõepoolest ei pea ruhnlane end sugugi eestlaseks, vaid ruhnlaseks, see tähendab — inimeseks, kel on oma saar, keel ja riidemood. Ma olin varemgi kuulnud sellest, et Ruhnus kantavat rahvariideid, aga ma olin ikka arvanud, et küllap neil kuski kapi-põhjas on teisigi riideid ja et rahvariidet nad kannavad enam nii nalja pärast... Nüüd aga veendusin ma hoopis vastupidises. Ükski ruhnu naine ei pane ülle midagi muud kui omakootud ja õmmeldud ruhnu riided. Ja Ruhnu rahvariie on väga ilus. Seda ilu on kõige parem jälgida pühapäeval, siis kui kogu saar läheb kirikusse. Naised on ülle pannud oma kirikuriided, mustad plisseeritud seelikud ja lumivalged laiade käistega pluusid, mille peale on tõmmatud kirev pihik. Abielu-naised kannavad kõrgeid tanusid, mille litri-ja lindirohkus võtab silmad kirjuks. Noored tütarlapsed peavad aga leppima madala peakattega ja leskedel on kõrged mustad tanud, mille alt vilksab targeldatud pitstanu serv.

Mehed tavaliselt ei kanna rahvariideid, kuna need on töö juures ebamugavad. Pühapäeval aga on nemadki selga tõmmanud hällid vammused, mida kaunistavad mustad äärised.

Ei tohi unustada, et Ruhnus on vaid üks pood, ja sealgi pole muud müüa kui „ponksi“ ja suitsu. Petrooleumi, suhkrut ja soola toob neile suur laev sügisel ja toodud tagavarast peab jatkuma järgmise kevadeni, siis saab jälle uut. Ja kui me nüüd oleme harjunud mõttega, et meil puudub pood, siis vahest me alles taipame ruhnu naise osavust ja töökust. Iga pitsike tanu jaoks, iga kirev pae-lake suka jaoks — see kõik on nende näpu-töö. Juba nüüd, kus väljas möllavad sügis-esed tormid ja mehed soojades tubades ootavad jää tulekut, et minna ajama hülge jälgi, istuvad naised väikese lambikese valgusel ja koovad kangast, teevad kõlapitsi ja õmblevad, õmblevad... Ja kui saabub laupäev ning virgad käed veeretavad ahju leivapätse, siis seatakse valmis seelikuriie ning soojade

leibade saabudes kastetakse see kuuma vette ning voldike voldikese kõrvale asetatakse tu-liste leibade vahele — nii plisseerib ruhnu naine oma seelikut...

Külas puudub õmbleja ja kingsepp — kõik tehakse kodus. Naised meisterdavad ehtsate rätsepate osavusega meestele ülikondi ja mehed teevad hülgenahast pastlaid. Minu-sugune võhik aga ei taipagi kohe, et need pruunid ja tugevad pastlad on hülgenahast. Olen Ruhnus juba nii palju imelikku ja us-kumatut näinud, et kujutlen siin elutsevat mõnd pruunikarvalist imelooma. Ilmneb aga, et pastlad on siiski hülgenahast ning et hülged Ruhnu all on samuti valge-musta-laigulised nagu igal pool mujalgi, ainult et pastla-nahad on suve läbi soolas seisnud ning paaril korral koguni sinkidega koos ahjust läbi käi-nud. Säärased soolatud ja suitsetatud nahast pastlad on aga tugevad ja ruhnlaste jutu järgi paremad kui pargitud nahast pastlad.

Ruhnus ajaleht ei käi. Ainult vahel harva toob postipaata mõnele ruhnlasele kaasa ahta-kese kirja. Ja sealgi on siis juttu pigem hülgeist, angerjaist ja muudest kaladest. Mõni sumplaev Pärnust pärib järele, kuidas on lugu angerjatega, kas maksab Ruhnu alla sõita, et tagasi pöörduda laevataie meremadudega. Sest ruhnlane hüüab angerjaid meremadu-deks, ja kui sumplaev viibib tulekuga ning angerjaid on raisku minemas, siis ruhnlane neid ometigi ei söö, sest: „Mis ma neist me-remadudest ikka sisse ajan...“ Ja kuna Ruhnus ajaleht ei käi ja mehed ka kõik on kodus, siis ei teadnud keegi midagi tulekah-judest, mis sel suvel laastasid meie maad. Üldse ei teata seal peagu midagi tulekahju-dest. Köster püüab midagi meenutada ja lõppeks lausubki: „Õigus kill, minu isa ree-kis, et korra põles sii kuskil...“

Ja siin pole midagi imestada. Ruhnlane kardab tulekahju. Oma looduslapse vaistuga ta pigem tajub kui teab, et tuli teeb palju paha, ja seepärast ta valvab tuld. Minu seal viibides juhtus vallavanema majas olema rehi. Rehetoa ahi küdes ka pühapäeval. Pühapäev on aga ruhnlasile suureks pidupäevaks. Siis seatakse end uutesse riietesse ja kõik rutta-vad jumalakotta, kuna see on ju õigupoolest nende ainuke kohtamispaik väljaspool tööd. Aga sel pühapäeval jäi üks naistest vallava-nema majas koju, sest rehetoas põles ju tuli... Vallavanema maja asetses just ki-riku külje all, aga siiski ei usaldatud tuld hetkekski üksi. Pärast seda oli mullegi selge, miks siin ei teata midagi tulekahjust, ja kui ma neile kõnelesin suurtest tuleõnnetus-

test mandril, siis olid nad väga imestunud ega tahtnud kuidagi mõista, kuidas küll inimesed tule lahti lasksid.

Postikoti põhjas leidub tihti kirju Roos-laid'ile. Rooslaid peab Ruhnu ainukest poodi, aga need kirjad tavaliselt ei kõnele midagi poest või kaubast, vaid seal on juttu hoopis millestki muust. Seal räägitakse ehetest — sõrmustest, mansetinööpidest ja kuulsatest Ruhnu sõlgedest. Peeter Rooslaid on Ruhnu sepp, kellest aja jooksul on välja kasvanud osav ja andekas kullasepp, kes hõbedast taob ja lõikab Ruhnu naistele ehteid. Tema kuulsus aga ulatub kaugemale, taha Rootsi, Riiga ja Eesti linnadesse. Peeter Rooslaid saab kõikjalt tellimusi, neid saabub talle kohati enamgi kui ta jõuab täita, ja kuigi Eesti Pank saadab talle hõberahasid, millest ta oma ehted valmistab, on tal alati kibe hõbeda puudus. Peeter Rooslaid joonistab hästi. Uhele rootsikeelsele raamatule Ruhnu üle on ta teinud illustatsioonid ning joonistanud seeriapildid hülgepüügist. Oma eluga on Peeter Rooslaid väga rahul — kui ta vaid saaks nii palju pliatsi ja hõbedaga mässata kui on tahtmist! Sest tuleb hoolitseda pisikese põllulapi eest, käia kalal...

Kalalkäimine on Ruhnus üks meelejäävaimaid asju. Kalale läheb kogu küla. Juba kell kaks öösi hakkavad mehed sammuma paadiranna poole. Igaühel on teada, kes kellegi paatkonda kuulub. Ja varsti põriseb meri mootoreist. Käisin nendega kaasas ühel angerjapüügil. Ilm oli tormine ja iga lahkuv paat vajus ja tõusis kui pilpake. Ilm polnud sugugi kohane rannast kaugemale sõiduks, aga ruhnlane pole harjunud arvestama ilma. Ta läheb merele iga ilmaga. Seda ei tee ta mitte hulljulgusest, vaid selleks sunnib teda mure kallite võrkude pärast. Ka seekord pühkis vesi üle paadi ja siis, kui hakkas kala väljatõmbamine ning mootor oli vaikinud, oli kahel mehel küllalt tegu, et paati paigal hoida. Nii kange oli tuul, nii ränk oli laine. Saak polnud kuigi suur, sest tormine meri oli angerjasööda — lutsu — minema peksnud. Aga keegi ei küsinud saagist, peaasi, et nõõrid olid paadis. Kella seitsmeks saime tagasi randa. Osa paate oli juba ees ning mehed seadsid neid uueks mereleminekuks — oli tarvis minna lutse püüdma. See aga oli palju hädaohutum töö, kuna luts liigub ranna ääres. Võrgumajade taga aga oli nagu mõni suur laat. Kogu küla naised olid kohal, et puhastada võrke ja uuendada õngi või rebenenud põhjanõõre. Väledad käed liikusid ru-

tates siia ja sinna, ja ainult siis katkestasid nad töö, kui saabus mõni oma maja mees, kellele oli vaja süüa anda. Sest naised olid kaasa võtnud toitu — leiba ja võid ning pudelis sooja kohvi. Pärast jäist merd oli see kohv õigel kohal.

Ja selleks ajaks, kui mehed olid söönud, olid naistel ka võrgud korras. Käbedalt upitasid nad võrgupuntrad meestele õlale, ja mindi uuesti merele seadma uusi võrke.

Ruhnu vana puukiriku kirjuklaasilisel aknaruudul leidub juba sadu aastaid pildike ümmarguse põhjaga paadist uhkete purjedega. Nüüd enam ei tehta sääraseid laevu, küll aga teissuguseid. Aast-aastalt muutuvat hülge-saak üha vähemaks ning osa nooremaid mehi on sellele juba käega löönud — on tasuvam ehitada laevu. Ja Ruhnu meeste laevad on kuulsad. Igal kevadel müüakse neid Rootsi ja saadakse vastu palju raha. Laevade ehitamine ongi teinud seda, et Ruhnu on rikas saar. KIRSTUD aitades ei taha hästi kinni minna — nii palju on neil varjata vara. Ruhnu-laste laevaehitamise tarkus põlvneb vanadelt viikingitelt, samuti on sama päritoluga nende meresõiduoskus. Tegin kaasa ühe pikema merematka ruhnlaste puulaevas. Sõitsime Ruhnust Kuressaare. Suur purjelaev libises kiiresti, üks külg peagu ühel tasapinnal veega. Öhtu eel muutus ilm veelgi ilusamaks, tuul vaikis peagu täiesti. Laeva kapten aga ütles: „Puri maha võtta! Mootor tasandada!“ Ja korraga kerkiski määratu tuulekeeris, mida kapten targa jahikoerana otsekui õhust oli haistnud. Sõitnuksime me edasi purjega, oleks äkktorm meid ümber viinud. Ent ruhn-lased on osavad meresõitjad, väärikad viikingite järeltulijad, ja nende meresõidu ajalugu ei tunne lugusid põhjaläinud laevadest. Need rahulikud ja aeglaselt kohmitsevad mehed muutuvad merel karmiks ja otsustavaks, nende liigutustesse sigineb väledust, silmad kulumupuhmaste all hakkavad vilkalt liikuma siia ja sinna. Koguni piip — ruhnlaste lahutamatu kaaslane — hakkab rahutult rändama ühest suunurgast teise. Ei, neid mehi ei saa meri petta, nad on kavalate tormide väärikad vastased.

Ja nüüd, kui on saabunud sügised tormid ja meri on tige, mõtlen ma tihti tagasi Ruhnu peale, kus elatakse oma rahulikkude ja töökat elu ega igatsetagi midagi muud või suuremat. Nüüd ei ole neil enam mingit sidet välismaailmaga, nad on jäetud pikaks talveks üksi.

Ev. J. Voitk.

Gadda aastad

meie hea Ma-rahwa armsa lastele
Ma-tele ülespandud luggemist

Tänapäev on meie noored palju paremas seisukorras noorsookirjanduse suhtes kui olid seda eesti noored 100 aastat tagasi. Õieti on raske võrreldagi noorsookirjanduse seisukorda praegu ja 100 aastat varem. Tänapäev on meie noorsookirjandus rikkalik. Noored 100 aastat tagasi pidid aga väga vähesega leppima ja rahulduma raamatutega, mis ei pakkunud ei sisult, keelelt ega välimuselt midagi säärast, mis oleks eriti köitnud.

Kuid olid need tolleaegsed noorsookirjanduslikud teosed millised need olid, need olid ometi meie oma keeles ja seepärast on õpetlik nendega tutvuda, seda enam veel, et võime seda teha teatavas juubelimeeleolus. Tutvumisel nendega on veel üks kasu: meie võime võrrelda olukorda, mis on nüüd ja mis oli 100 aastat tagasi.

Millised kirjanduslikud sündmused siis annavad põhjust juubelit pühitseda, küsite teie. Need on kaks noorsookirjanduslikku raamatut, mis ilmusid 1839. aastal ja mis oma liigikuuluvuselt on esimesed sellesarnased meie raamatuturul. Enne mainitud aastat ei olnud eesti keeles ühtki säärast raamatut ilmunud, mida võiks südamerahugu lugeda kuuluvaks noorsookirjanduse hulka ja mis võiks mahtuda selle raamidesse. Nüüd aga ilmus korraga kaks: üks neist raamatuist on Järvamaa Peetri kiriku õpetaja C. M. Henningi poolt välja antud ja kannab järgmist pikka pealkirja: „**Maene Mart. Üks ellofäit, mis meie hea Ma-rahwa armsa lastele luggeda, ja elloõpetuse märki ennestele seft nouda, armastuses Saksafelest, Ma-tele on ülespandud, Karel Maddis Henning, Jermama Peetri Õppetaja**“. Teise raamatu väljaandja on kooliõpetaja J. Thomasson ja tema teose pealkiri kõlab järgmiselt: „**Weiffse Hanso luggu tühja sare peäl**“. Nagu sellest pealkirjast nähtub, tahab teos käsitleda robinsonlikku ainet, mis toimub esmakordselt eesti kirjanduses.

Mõlemad autorid, nii C. M. Henning kui ka J. Thomasson, olid omal ajal viljakad kirjamehed. Neist pärines esimene saksa rahvusest, teine oli puhas eestlane.

K. M. Henningi teos „**Maene Mart**“ põhjendab ühe vanaema jutustusel, nagu raamatu sisust järeldada võime, ja tahab olla „tõestisündinud lugu“, mille ajaliseks taustaks on aastad 1816—1820. Jutustuse peategelaseks on vaese käsitöölise 10-aastane poeg Mart, kelle vanemad on mõlemad surnud, jättes maha hulga lapsi. Nende kõigi elu oli väga raske. Teoses kõneldakse aga peamiselt Mardi elust. Ta elatus sellest, mis head inimesed talle almusena andsid. Säärane elu tundus talle kibedana ja alandavana. Tahtes vabaneda kerjamise raskusest ja alandusest läks Mart teenistust otsima naaberkülla ühe rikka mehe juure, kes oli tema isa sõber. See suhtus temale aga ülikülmalts ja saatis ta minema, andmata talle vähimatki teenistust. Mardile mõjus see süd ametu suhtumine rüsuvalt. Viimaks õnnestus tal ometi, esialgu küll suveks, leida ajutine teenistus ühe rikka

Maene Mart.

Üks ello = fäit,

mis

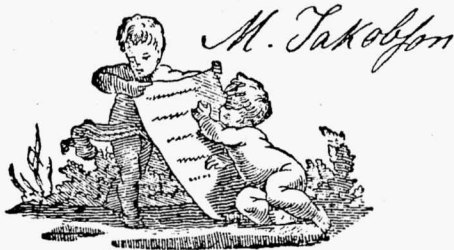
meie hea Ma-rahwa armsa lastele
luggeda, ja elloõpetuse märki
ennestele seft nouda,

armastuses

Saksafelest, Ma-tele on ülespandud,

Karel Maddis Henning,

Jermama Peetri Õppetaja.

Trükkitud Tallinnas Lindworski püürilatte kirjabega.

emanda juures, kelle nimi oli Smitt. Kui viimane nägi, et Mart oli igapidi korralik ja hoolas poiss, võimaldas ta talle alatiseks enda juure jääda. Mart oli üliõnnelik ja tänulik, ning tema rõõm muutus veel mitmekordseks, kui talle tehti uued riided ja ta saadeti kooli.

Tema suure õnne kohta loeme teosest järgmist:

„Pühapäeval, mis olli tullemas, tulli Mart sure rõmoga, ja ni uhkete ehitud, et meie ei tahtnud tedda tundage, meie jure. Smitti emmand olli temmale üsna ued, illusad rided lastnud tehha, ja olli, ja mis Mardil wägga armaz, — rohholisje sammetmütsi ühhe kuldse topfiga talle kinkinud. Saime tedda ümberringi waatnud ja temma ehte immeks pannud, ja temma meile omma ah-hastust ja hädda, omma imme unnenäo ja omma rõmo rääkinud, mis temmal nüüd, siis ta meile täetas weel ühhe asja, mis ta ütles ennefele armsama ollewad, kui keif ta kallid rided, armsamage kui se kanna sammet-müts, et ta pididi kofi sama, ju homme pääw jo, ja se olli Rojaku esimesje nädala sees. Seia male olli kofi õppetamine temmale kül unustusje pähhe jänud, ja ei moistnud temma, eht kül üksteistkümmend aastat wanna, tän-nini ei ramato luggeda ega kirjotada.“

Muret tegid Mardile aga ta vennad Jakob ja Johannes, kelle elukord oli eriti raske.

Õnneks sai tema hoolitsemise tõttu Jakob vaestemajja ja Johannes seebikeetja juure koha. See vendade olukorra paranemine tegi Mardi südame hoopis kergemaks. Venna Johannese huvides oli Mart valmis ohverdama kogu oma mõne aja jooksel kogutud raha, 20 rubla, mida nõuti sissemaksuks seebikeetja juures. Kui seebikeetja aga nägi Mardi ohvrimeelsust, ei võtnud ta raha.

Samal ajal hoolitses Mart truult ka oma esimese aitaja, vana naisterahva Truto, eest. Kõige selle tagajärjel hakkab emand Smitt, kelle juures Mart teenistuses oli, temast ikka rohkem lugu pidama.

Väga palju tegemist oli Mardil ühel suvel, mil emand ehitas endale uut elumaja. Tegevus ehituse juures pakkus Mardile suurt huvi. Ta töötas ennastalgavalt ja oma tervisest hoolimata. Kuid see agarus sai tema elule saatuslikuks. Salaja hiilis haigus talle kallale ja viis ta voodisse, kust ta enam ei tõusnud. Põdenud ligikaudu talve läbi, suri ta järgmise aasta paastukuus.

Mardi surm mõjus kõigile, kes teda tundsid, valusa löögina. Ka vana Truto, keda ta oli tihti oma teenitud rahaga toetanud,

tuli teda ühe väikese tütarlapse seltsis vaatama. See oli liigutav silmapilk kõigile juuresolijaile. Kolme päeva pärast maeti Mart — ja jutt on otsas.

Milline mõju oli vanaema jutustusel oma lapselastele, seda räägib raamatu lõpp:

„Wanna-emma sai lõppetanud rääkimast. Kütti aia lapsed jäid ta ümber, agga ei lausund ükski sanna; monni waitne õhtamine olli agga kuulda. Siis wanna-emma toufis omma istest ülles ja ütles: „Armsad lapsed, jo on hiljaks läinud, minge nüüd illusaste maggama“. Ima sanna lausumatta hakkas iggaüks wanna-emma kätte, ja ivesi nende filmis tunnistas nende tännokitust, ja wanna-emma sai lootma et kõnne olli head asjet leidnud nende süddames!“

Nii lõpeb jutustus haledas ja härdas meeleolus, nagu see oli tol ajal kombeks ja viisiks igas kirjandusteoses.

Niisama hale ja liigutav meeleolu valitseb ka teises 1839. aastal ilmunud loos, J. Thomassoni noorsoojutus „Weikisi Hanso luggu tühja sare peäl“. Vahe seisab ainult selles, et viimati nimetatud lugu lõpeb hästi, kuna „Vaene Mart“ lõpeb kurvalt.

Jutustuse „Weikisi Hanso luggu tühja sare peäl“ peategelaseks on väike poiss, nimega Hans. Hansu vanemate kodu on mere kaldal. Meres asetseb lähemal ja kaugemal mitmeid väikesi saari, mis on asustamata. Ühele neist saarist läheb Hans ühes isaga kord pajuviitsu tooma. Kuid saarel kasvab ka pähkleid. Neid hakkavad isa ja poeg korjama, et nendega kodurahvast rõõmustada. See ilus kavatsus saab aga Hansule õnnetuseks. Parajasti kui ta üht korvitäit pähkleid tühjendab, tabab paati tuuleil, kisub selle lahti ja viib ühes Hansuga merele. Raamatust kirjeldatakse seda õnnetust järgmiselt:

„Hans ehmatas wägga, ning karjus ni kõwaste, kui ta agga ial joudis. Kui temma isja sedda kiskendamist kulis, jooksis kohhe merre ärde, agga ei wõinud tedda mitte enam aidata, sest laened olli tedda jo test merre peäle aianud. Isja näggi kül waest lapsufest omma käsji kord taewa pole tõstwad, kord jälle maa pole wälja sirrutawad; agga temma heält ei wõinud ta fange tule ning merre kohhifemisega mitte kuulda. Ühhe filma pilkoga tõusis suur pimmedus üle keige maa ja merre. Helledad wälgud löiwad fange mürristamisfega merre fiske, ning andsid walguft, musta pilwe ning merre laenedele. Wälgu lömisse ajal näggi isja weel mõnni kord pati, ja waest õnnetumat Hanso, käsja wälja sirrutawad; sest temma walgid särj

warrutiid mõis jo kaugelt ärra nähha. Nüüd hakkas ni fangeste wihma siddama, et isja ennem omma poega, egga pati ei wõinud nähha!”

Isa pidi selleks ööks saarele jääma. Järgmisel päeval tuli teda otsima Hansu ristiisa ja wiis ta koju. Hans jäi aga kadunuks kogu perekonna suureks kurvastuseks. Tuul wiis ta paadiga ühele kaugemale asustamata saarele, kuhu ta nüüd üksi pidi elama jääma. Paat oli purunenud, nii et ta seda ärasõiduks tarvitada ei saanud. Seepärast pidi ta saarel, kus leidus kõrgeid mägesid ja sügavaid orge, oma elu sisse seadma. Esialgu elatus ta leivast ja pähkleist, mis olid paati alles jäänud, tormi vintsutustest hoolimata. Pärastpoole aga, kui leib ja pähklid otsa lõppesid, õppis ta kalu püüdma ja neid küpsetama, hoides nõnda hinge sees. Juua sai ta saarel leiduvast allikast ja elukorteriks valis ta mäe sees oleva koopa. Ta elu saarel oli ülivilets ja üksildane. Otsatus kurbuses mõtles ta alata kodule, isale ja emale, vendadele ja õdedele. Kord jäi ta raskesti haigeks, oodates juba meeleheitel surma. Kuid surm ei tulnud. Kui saabus talv, siis hakkas teda vaevama uus vaenlane — külm, kuid Hans sai sellestki üle. Nii elas ta saarel kolm aastat. Vahetevahel nägi ta laevu saarele lähenevat, kuid saare ligi ei tulnud neist ükski. Kõik Hansu lootused pääsmiseks purunesid ikka ja jälle uuesti.

Viimaks tabas teda õnnetus, mis oli suurem kui ükski seniseist. Uhel päeval, kui ta oli mäel laevu jälgimas, läks ta koopa sisemus põlema ja tules hävis kogu ta kraam. Hans oli meeleheitel. Kuid see õnnetus sai talle ka ühtlasi õnneks ja päästjaks. Ta isa oli jälle läinud ühes Hansu õe ja vennaga eespool mainitud saarele pähkleid korjama. Saarel olles märkas ta kaugel vaatepiiril

suitsu, mis tuli Hansu põlevast koopast Pähklikorjajaile näis see suits kahtlane. Neile meenus tahtmata Hans. Kiiresti läksid nad koju ja isa läks kohe Hansu kahe ristiisaga, Kaarli ja Peetriga, vaatama, mis suits see kaugel on. Sõuti kiiresti ja varsti nähti, et suits tõusis ühelt saarelt, mis ilmus silmapiirile. Jõudnud saare ligi, ajasid mehed paadi kaldale ja läksid maale. Saarel ringi käies nägid nad korraga üht inimkogu risti ees põlvitavat. See oli Hans, kes Jumalat palus viimses hingekitsikuses. Suur oli nüüd jälle nägemisrõõm. Oo veetsid nad kõik saarel ja hakkasid järgmisel hommikul koju minema.

Kojujõudmise silmapilku kirjeldatakse jutustuses järgmiselt: „Kui jo foto olfid jõudnud, fargas Hans tohhe padist wälja, langes emma kaela ümber, terretas ta teisi wende ja õddefi, ja hakkasid teit sure rõmo pärrast halledaste nutma. „Minno Jummal,“ ütles Hans, „minna ei wõi ennem suremat rõmo mõttelda! Se rõõm wõib weel surem olla, kui meid ütstord seal teises ellus teigist õnsadefi wasto woetatse!”

Nii lõppes selles jutustuses kõik õnnelikult. Nagu näeme, häälestab sedagi jutustust usuline hardus ja halemeelsuse meeleolu. See on ajavaim, mis meile mõlemas jutus vastu hõõgub. Sada aastat tagasi meeldisid säärased jutustused tolaeagsetele noortele väga just oma halemeelsuse tõttu. Tänapäev selline liigne hardus enam noori ei kõida. Meie aja noored on hoopis kainemad kui olid tolle aja noored, ja nende lugemisvara on ka kainem. Kuid sellest hoolimata peaksite teie, tänapäeva noored, mineviku noorte ja nende lugemisvara vastu huvi tundma, sest alles ühenduses minevikuga võiakse seda kindlamalt tulevikule vastu minna. Minevik on suur õpetaja.

J. Roos.

«MEIE NOORUSE»

aastakäik on väärtuslikuks alusvaraks teie raamatukogule. Uuendage aegsasti «MEIE NOORUSE» tellimine 1940. aastaks

Lennuk hävingu teenistuses

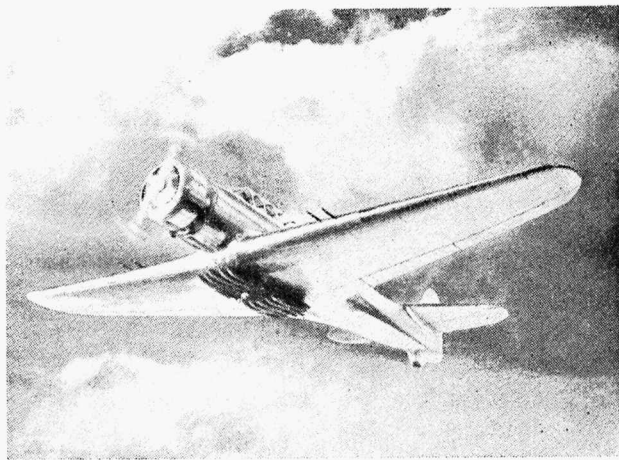
Hävituslennuvägi.

Maailmasõjas oli hävituslennuvägi lennுவை lemmikliigiks. Kõik kuulsad maailmasõja lendurid, nagu Richthofen, Boelcke, Fonck ja Bishop, lendasid hävitajail. Hävitajad olid tol ajal parimad sõjaväelennukid. Kiired, painduvad, juhitud osavate lendurite poolt, osutusid need tõeliseks nuhtluseks rindel töötavaile luure-, vaatlus- ja sidelennukeile ning õhupallidele.

Nüüd on olukord veidi muutunud. Hävitajail on nüüdisajagi sõjas täita tähtsad, kuid võrdlemisi piiratud ülesanded. Moodsa hävitaja ülesandeks on vastase lennukite eemaletõrjumine ja võimalust mööda nende hävitamine enne kui hävituslennukid jõuavad neile määratud märkide kohale. Seega hävitajaid nüüdisaja sõjas kasutatakse peamiselt õhukaitses. Hävitajate üksused asetsevad kaitstava objekti — linna, tööstusrajooni või väeüksuste — asukoha läheduses. Lennukid on aerodroomel alatises valmisolekus ning alarmisignaali järele nad tõusevad õhku, et vastu minna õhuvaenlasele. Selleks nõutakse hävitajailt suurt kiirust. Moodne hävitaja teeb oma 450—500 km tunnis, kuid oletatakse, et inglaster olevat juba hävitaja, mille kiirus on isegi üle 700 km/t. Sellised suured kiirused saavutatakse lennukel väga tugevajõuliste mootorite kasutamisele võtmisega. Ülalmainitud inglise hävitaja kahe mootori hobusejõud on 2200—2400 HJ, kuna tavaline hävitaja on ühe mootoriga ja omab 700—1000 HJ.

Suurem osa hävitajaist on üheistmelised ja meeskonnaks on vaid lendur.

Relvastuseks on hävitajal kas kuulipildujad või 20-m/m kahurid. Kuulipildujaid on 4—8, kahureid 2—4. Relvad asetatakse kandepindadesse, nii et lennu ajal lendur otse kätega nende ligi ei pääsegi. Kõik kuulipildujad lasevad korraga. Päästmine sünnib elektrilise päästiku abil, mis asetseb lenduri ees. Kuna iga kuulipilduja laskekiirus on 1200—1800 lasku minutis, siis laseb hävitaja 7300—14600 kuuli minutis, tekitades

Pommituslennuk

nii tõelist kuulirahet vaenlase lennuki ümber. Sihtimine hävitajal toimub kogu lennuki suunamisega märgi peale.

Hävitaja kahurid lasevad 400—800 lasku minutis ning otsesel vaenlase lennuki tabamiseks on see paratamatult tehtud lahinguvõimetuks.

Hävitajate üksusisde valitakse julged ja energilised lendurid, kes enesest hoolimata tungivad vaenlase kallale. Nad peavad ju võitlema suurte pommitajate vastu, millel tihti on 6—8-mehe-line meeskond.

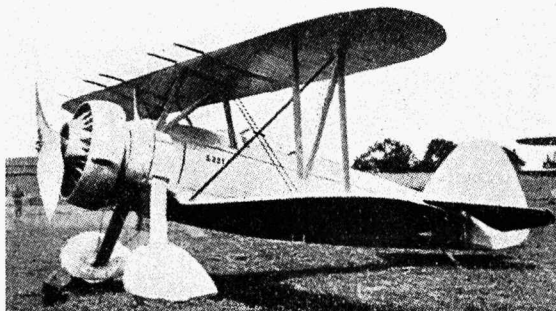
Hävitajad lähenevad vaenlasele harilikult rivis, 3—9 lennukit koos. Kui on jõutud vaenlase lähedusse, lähivad lennukid lahku. Iga lendur valib endale ohvri ja osavasti manööverdades katsub vaenlast alla tulistada. Ise ollakse seejuures samuti ohus saada alla tulistatud vastase lennuki poolt.

Lahing lõpeb sellega, et üks vastaseist ikka langeb alla haigutavasse sügavusse.

Pommituslennuvägi.

Pommituslennuvägi on ohtlikem lennுவை liik. Kui maailmas kardetakse lennுவை, siis ainult pommituslennuväe pärast. Nagu nägime, luure- ja hävituslennuvägi ei ründa maapealseid märke, vähemalt ei ole see nende otsene ülesanne. Hoopis teisiti on lugu pommituslennuväega, sest tema peamiseks ülesandeks on võitlus maapealsete märkide vastu ja nende purustamine.

Pommituslennuväe pearelvaks on pommid. Kandes neid suuritel kõrgustel kaugele vastase tagalasse on pommituslennuk sõjas kardetavaks vastaseks. Siinjuures on pommituslennuki võimed õige suured. Suurimad pommituslennukid võtavad kuni 2000 kg pomme. On loomulik, et sellist koormat kandev lennuk on suur. Tema kandepindade laius otsast otsani ulatub 20 ja rohkem meetrini, mootorites on 1000—6000 HJ, meeskond koosneb 4—8 mehest. Ent oma suuruselt ja raskusest hoolimata selline lennuk võib pidevalt püsida õhus 4—6 tundi ja ta lendab 300—500 km/t. Enesekaitses on pommitajal 4—10 klp., mis on paigutatud kandepindadesse ning killukindla n.-n. tripleks-klaasiga kaetud tornidesse kerel. Pommid paigutatakse kas eriraamidesse lennuki kere ja kandepindade all või kastidesse lennuki keres. Pommid

Hävitaja

lahtipäästmiseks ja sihtimiseks on lennuki kabiinis eriseadeldised, mis on õige suured ja keerulised. Moodsates pommitajates pommide päästmine sünnib elektri abil. Maaõhujõu pommitussihiku aset täitsid mõned valged jooned lennuki kere välisküljel ning nende abil lendur määras umbkaudselt sihtimisnurga. Pommid, mis raamide asemel asetsevad vaatleja süles või jalgade vahel, visati käega üle lennuki ääre. Moodne pommitussihik on suur ja keeruline riistapuu, mis koosneb mitmesugustest läätsetest ja prismadest ning mille külge on kinnitatud ajanäitaja, tuule, kõrguse, õhutiheduse ja muude vajalike andmete arvestamise tabelid. Sihiku käsitlemine vajab pikaajalist praktikat ja tõsist õppimist.

Seepärast on nüüdisajal lennuki rünnaku tagajärjed maailmasõja-aegseist palju hävitavamad. Kui tol ajal lennukil ei olnud võimalik tabada merel liikuvat laeva isegi 1000 m kõrguselt, saavutatakse nüüd pihtamisi 5000 m kõrguselt.

Pommituslennuväe märkideks on vaenulise riigi tähtsamad asulad, lennuväljad, ühendusteel, tööstusrajoonid, sadamad, raudteejaamad, laod, kindlused jne.

Võimsate löökidega püütakse halvata rahvaste ja riikide elu, takistada liiklemist, valitsemist, varustamist. Ja kuna need löögid ulatuvad õige kaugele (tuletagem vaid meele, et Inglise mereväe baasideni jõudmiseks pidid Saksa pommitajad lendama 900 km sinna ja niisama palju tagasi), ei ole nende eest julgeolekut ka kõige kaugemates riigi nurkades.

Puht-tehniliselt on pommitamine keeruline toiming ja nõuab meeskonna head väljaõpet ning koostööd. Meeskonnas on lenduri ülesandeks pidada täpselt kurssi kompassi ja kaardi järgi. Navigaator, kes on tavaliselt ka lennuki ülemaks, kasutades mitmesuguseid riistu ja kaarte, asudes erilaua juures arvestab lendurile teekonna ja määrab lennu suuna. Raadiooperaator on pidevalt valvel raadio saate- ja vastuvõtijaama juures. Ning lõpuks pommipildur tegeleb pommitussihikuga ja päästab pomme. Tema ülesanne algab siis, kui hakkab paistma märk. Otsejoones, täpselt kurssi pidades ja horisontaalselt lendates, lähenetakse märgile. Pommitussihikuga määratakse kindlaks õige pommi päästmise hetk, ja kui see on saabunud, vajutab pommipildur elektrinupule... Rasked pommid vuhisevad alla, viies endaga kaasa hävingut.

Ülalkirjeldatud viisil pommitavad peagu kõik lennukid. Kuid sellise pommitamisviisi juures on raske tabada väikesi märke suurtelt kõrgustelt. Õhukaitsekahurite täpne tuli sünnib aga lennukeid hoiduma vähimalt 5000 m kõrgusel. Niisuguselt kõrguselt pommitades on aga vaja vabastada pommid ettesihtimise arvestusega, s. o. umbes 1500—2000 m enne märki, mis mõistagi vähendab tabamise võimalusi.

Selle tõttu väikeste märkide (laev, sild, raudteerong jne.) pommitamiseks kasutatakse n.-n. rünnakpommitajaid.

Rünnakpommitajad tegutsevad teisiti kui normaalsed pommitajad. Jõudnud umbes 5000 m kõrgusel

märgi kohale, lendur asetab lennuki langema püstloodis, ninaga märgi poole. Kohutava kiirusega kihutab nüüd lennuk alla. Umbes 1000 m kõrgusel lendur päästab pommi, tõstab lennuki nina kaares üles ja kaob tagasi kõrgusse. Niisuguse pommitamisviisi juures langeb ära ettesihtimise vajadus, lendur näeb selgesti märki kuni pommiäästmise hetkeni ning lõpuks, päästetud võrdlemisi väikeselt kõrguselt, ei kaldu pomm enam palju märgist kõrvale õhukaitsete ja tuule mõjul. Ent rünnakpommitaja nõuab eriti tugeva tervisega ja raudsete närvidega lendureid. Püstloodis alla lennates on lennuki kiirus väga suur (kuni 1200 km/t.) ja õhusurve tõuseb kohutavalt, mis ei jäta mõju avaldamata lenduri meeltele. Iga sekundiline hilinemine võib tuua talle surma, sest lennuk sel juhul kihutaks otse masse märgi sisse ning puru-neks märgiga koos ka ise.

Major V. Andresen.

Jalgade

Kõneldes jalgadest tuleb teada, et neil lasub kogu päevatöö jooksul kogu meie raskus. Jalad on suletud võrdlemisi kitsastes tingimustes, jalatsitesse. Muidugi ei saa me nende vahenditeta läbi — kaitsevad nad ju meie jalgu kahjustavate olukordade eest, nagu vigastused, niiskus, külm jne. Kuid jalatsid sageli ei täida oma otstarvet. Näeme tihti väga moodsaid kitsaninalisi ja ülükõrgete kontsadega, samas ka liialt väikesi kingi. Selle tulemuseks on jalgade väärloomustumised: varbad on kokku pressitud ja moonutatud, tekivad konnasilmad jne. Kõik need asjaolud takistavad õiget „jalgade elu“.

Jalg saapas või kingas vajab värsket õhku ja puhtust. Iga jalg higistab, ka kõige mugavamas jalatsis, ja sellele higistunud jalale satub tolmusakesi. Tolmuosakeste kuhjudes näeme, et jalg on ebapuhas juba nähtavalt. Teiseks satuvad selle mustusekihiga jalale pisikud, mis kahjustavad meie jalgu. Need pisikud sageli ootavad soodsat hetke, et siis esile kutsuda tõsiseid häireid. Vähe sellest. Sellise olukorra kauase püsimisega näeme, et tekivad paljud jalgade haigused ja „nõrkused“, mis hiljem muutuvad juba jalgade „peremehele“ vaevaks ja koormaks. Ärgem unustagem, kui vastik on isik, kelle jalgadelt tõuseb kahtlane ja eemaletõukav lehk. Kas olete tähele pannud, kui palju see isik teie silmis kaotab?

Kuidas nendest pahedest hoiduda? — Igal õhtul peab loputama jalgu soojas vees ja neid seebiga pesema. Hiljem on kasulik neid uhta külmema veega, mille läbi jalgade nahk karastub ja muutub vastupanuvõimelisemaks. Nii saame vastupanu paljudele haigustele, mis tulenevad sageli jalgadest: nohu, külmutushaigused j. t. Kui meie jalad peaksid sügise vihmades ja talve külmas kannatama, siis karastatud jalad saavad selgesti kergesti üle ega teki mingit külmetust.

Terve jala tunnuseks on ka see, et ta soojeneb saapas kaunis kiiresti ka külmaga ega teki siis ka külmanäpistusi varvastel. Kui meie saa-

Eeloleva raamatunädala

puhul kõnelgem seekord veel natuke lugemisega seotud üldistest küsimustest.

Mõned teie seast tahavad teada, mis kasu on ühislugemisest.

Ühislugemisel on tähtsaid hüvesid. Koos lugedes on võimalik loetu kohta

mõtteid vahetada, ja nimelt otsekohe: iga lehekülje ja kas või iga rea juures. Katsume kordki sel viisil lugeda, ja te näete, kuidas teie vastuvõtlikkus muutub erksamaks, kuidas raamat muutub sisukamaks. Kujutlege vahet teatrietenduse vahel, mida te jälgite üksi, ja etenduse vahel, mida te jälgite koos mitme hea sõbraga. Eks ole suur vahe? Kestev kontakt sõpradega teeb etendusest alles „õige“ etenduse, mida te hiljem veel kaua mäletate. Niisama on lugu raamatuga: koos lugedes saate raamatust hoopis sügavama ja kestvama mulje kui üksi lugedes. Kui loete raamatut mitmekesi, siis koosneb raamatust saadud mulje mitme lugeja üksikmuljete üldsummast, — koos lugedes rikastute järelikult mitmekordselt, üksi-lugejaga võrreldes.

tervishoid

pad on liialt kitsad, siis me ei saagi nõuda, et meie jalad ei oleks külmad. Seepärast peavad meie saapad olema hästi ruumikad, vähimalt üks number suuremad. Sellega ühes saavutame meie jalgadele suurema hingamisvõimaluse ja puhkuse jala vaba liikumisega saapas.

Kuidas on aga küüntega varvastel? Neid ei tohi lõigata liialt sügavalt äärtest, vastasel korral nad kasvavad külgedest varvaste lihasse ja tekitavad käimisel ja hiljem ka ilma valusid. Sellised varvastesse kasvavad küüned võivad anda põhjuse ka tõsistele põletikkudele, eriti siis, kui jalad ei ole puhtad. Varvaste küünte eest tuleb hoolitseda samuti nagu sõrmeküünte eest. Need tuleb hoida puhtad.

Tütarlapsed armastavad kanda kõrgeid kontsi ja õhukesi siidsukki. Aga milleks neid peab alati kanda? Kas see meie jalale on mugav? Küsige oma jalgadelt! Kõrge konts takistab sääre- ja reielihaste arengut ja toitumust. Jalg väsib ruttu ega saa sooritada pikemaid jalutuskäike. Teisest küljest ka meie varbaid pingutatakse liialt, kuna neil lasub käimisel kogu meie keharaskus. Seepärast tuleb nendest kingadest kas loobuda või anda vahetevahel jalgadele võimalus puhkamiseks sellega, et vahetame kõrgekontsalised kingad madalamakontsaliste vastu või käime palja jalu, kui selleks on võimalusi (suvel, toas). Siidsukad on ilusad ainult siis, kui kandja nendega ei tunne külma. Talvel ei tohi neid kunagi kanda. Meie jalgade veresooned ei hoia siis enam jalgu soojadena ja hiljem tekivad sinised ja paistetunud sääred, millele üle sageli kaevatakse. Samuti on siidsukakandjail külmad jalad.

Kokku võttes võib ütelda, et paljud meie halvad meeleolud ja kehalised haigused saavad alge halvasti koheldud jalgadelt. Seepärast tuleks neile osutada kaugelt suuremal määral tähelepanu kui seni. Ainult terved ja tugevad jalad suudavad viia nende omaniku kaugele ta töös ning soodustada tõhusat eluvõitlust.

Dr. Ilmar Kiisel.

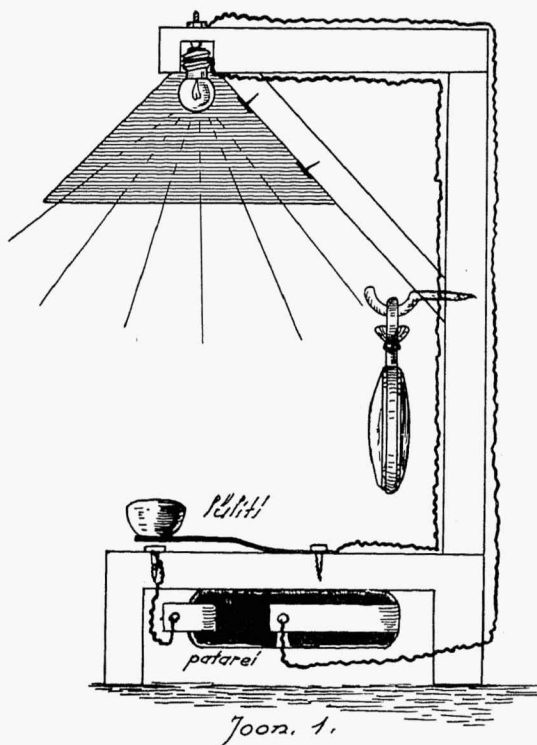
Koos lugedes ja loetu üle mõtteid vahetades arenete vaimselt palju kiiremini kui üksi lugedes, sest oma mõtteid valjusti väljendades olete sunnitud iga mõtet lõpuni mõtlema. Üksi lugedes käib teil küll rohkesti mõtte-katkeid läbi pea, kuid harva maldade lugemist katkestada, et neist mõtte-katketest järjekindlat mõtete-rida koostada ja mõtteid otsusteks tihendada.

Ühislugemise heaks küljeks on lõpuks see, et teistega koos lugedes harilikult loetakse ainult väärtuslikku kirjandust, kuna alaväärtuslikku raamatut vaevalt keegi tihkab valjusti ette lugema hakata. Nõrga või alles väljakujunematu maitsega lugejale on sellepärast eriti soovitatav kas või aegajaltki otsida arenenud maitsega lugemiskaaslasti.

Kõige eelöelduga ei taha ma üksi-lugemist sugugi halvustada. Koos loetud raamatuid on alati väga kasulik hiljem üksi veel kord lugeda. Eriti siis, kui tegemist on kas luuletuskoguga või populaarteaduslike raamatutega. Seegi pole paha, kui igaüks ennepäri üksi läbi loeb

Öölamp

Päev üha lüheneb. Varsti tõuseme kooliminekuks hommikuti pimedas. Paljud meist ei jõua tõusu aega ära oodata: nende uni on mure tõttu ammu läinud. Aeg-ajalt nad tõusevad, et kella vaadata. Vahel tehakse seda isegi hommikööl. Kella vaatamiseks aga alati tõusta ja tikku läita on tülikas ning tuleohtlik. Seepärast ehitame isale või endale väikese öölambi, milleks vajame taskulambipatareid, el-pirni, veidi el-kella traati ja muud kodus leiduvat.

Joonisel 1 näeme sellist puust valmistatud öölampi.

Karpaluse külge on kinnitatud lambijalg, mille põikpuu otsas asetseb lamp. Karbi lael on lüliti. Lambijala küljes näeme konksu, millel ripub taskukell. Soovime aga alusele (karbile) asetada äratuskella, siis peame lambijala tegema muidugi vastavalt pikema.

Öölambi ehitust näeme joon. 1. El-pirni pesaks puurime põikpuu otsa augukese, mille läbimõõt vastab pirni kaelale. Augukese keskele lööme naela või asetame sinna lühikese raadiokrui mut-

raamatu, mida kavatsetakse koos lugeda.

Kuna ma need read kirjutan raamatunädala puhul, siis tahaksin lõpuks paar sõna pühendada isiklikele raamatukogudele. Meie kõik teame, et hea raamat on asendamatu sõber. Mõnesse raamatusse kiindume nii väga, et kuidagi ei raatsiks sellest lahkuda. Sääraste raamatuid peaksimegi koostama oma isikliku raamatukogu. Pole tähtis, et isiklik raamatukogu oleks suur; tähtis on, et see koosneks raamatuid, mis meile on tõesti südamelähedased. Isiklikus raamatukogus leidugu

säärased raamatud, mis kuidagi peegeldavad meie isiklikku omapära ja isiklike eriharrastusi. Ühe või paar säärast raamatut omab vist igauks teie seast. Hea tahtmise abil saab sellele põhivarale vähehaaval lisa soetada. Kas ei võiks näiteks raamatuid osta maiustuste asemel? Kas ei võiks endale pühadeks soovida mõnd raamatut. Kui vanemad ja sõbrad teavad, et meile oma isikliku raamatukogu suurenemine südamesooviks on, — siis oskavad nad parajal juhul meie soovi arvestada.

M. Sillaots.

riga. Selle naela või kruvi külge kinnitame ühe juhtme.

Muide, joonisel on kõik juhtmed märgitud lainelise joonega.

Teise juhtme otsa keerame pirni vin-di (kaela) ümber ja saadud spiraali pa-neme augukesse. Hiljem sissekeeratud el.-pirni kand (ots) peab toetuma naelale või raadiokruvile.

Lambi reflektori (varju) valmistame valgest joonistamis-paberist või karton-gist. Paberisöörist lõikame välja umbes 120° sektori, painutame ülejäänud pa-beri koonusekujuliseks ja kinnitame lambijala põikpuu toe külge kahe nup-liga (joonisel on need mustad). Reflek-tori värvime väljast tumedaks.

Lüliti ehitus selgub joon. 2. Vask-pleki riba (saame vana patarei elektrood-ist) otsa külge kinnitame kruviga puu-munakese B või valmistame selle teisiti, nagu A. Säärane lüliti annab ühenduse, s. o. valgust, ainult munakesele vajuta-misel. Selline on ka joonisel 1. Soo-vime aga püsivat valgust, siis valmistame lüliti joonise 3 või 4 järgi.

Joon. 3 liigub vaskplekiriba paremale ja vasakule kuni naelteni. Ta peab ti-hedasti toetuma alusele, et anda ühen-dust kahe naela vahel oleva kruviga.

Lüliti joonisel 4 on tehtud vanast pliiaatsisirklist. Plekkosa A skeem on joonisel paremal.

Patarei kinnitame öölambi aluse (karbi) külge nuplitega joon. 5 järgi.

Juhtmed el.-pirnist patareini peidame puusse lõigatud soontesse (kanalitesse) ja kogu puuvärgi katame tingimata krob-eline ilupaberiga, mis annab meie öö-lambile nägusa ja soliidse välimuse.

Üldisi juhendeid:

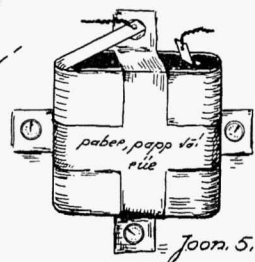
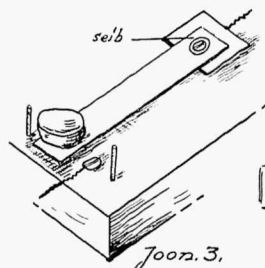
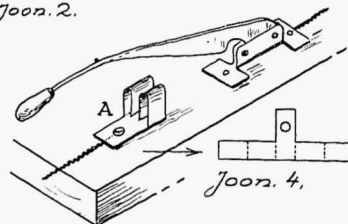
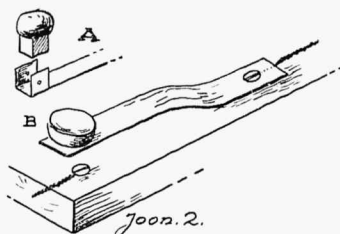
Öölampi ei tohi hoida ahjul! Patarei kuivab ja lakkab mõne nädala pärast töötamast.

Aluse valmistame kaunis suure, et vältida lambi ümberkukkumist, mis võib tihti juhtuda öösel uniselt lampi käega otsides.

Eelarve:

patarei	30 senti
elektripirni	15 "
1 m kellatraati	3 "
krobeline ilupaber	4 "
muu	3 "

Kokku 55 senti

Kannatlikkus kaalule

Kindlasti meeldiks paljudele teist osata mõnd huvitavat „trikki“, millega asetada mõni oma sõber küsimuse ette, mis tal „pea aurama“ paneb.

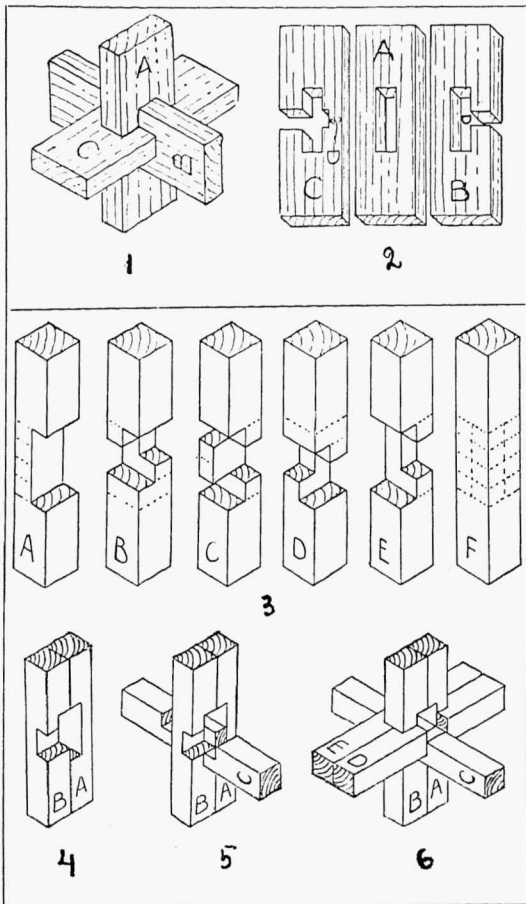
Üheks selliseks kõvaks pähkliks on n.-n. kan-natusmäng, mille meisterdamist kavatsene teile siin õpetada. Mängu valmistajalt nõuab see üsna vähe kannatlikkust, aga kellele see valmissaanult mängida antakse, selle teravmeelsus, osavus ja kannatlikkus on tugevasti proovile pandud.

Mängu võib valmistada kaheti: a) kergema — kolmepulgalise, ja b) raskema — kuuepulga-lise. Valmistamisõpetus järgneb allpool.

Materjaliks on sobivaim mõni kõvem puu, näit. tamm või päffel.

Saagige 30 sm pikkune 3 sm laiune ja 1 sm paksune korrallike täisnurkadega plokk. Jagage see kolmeks 10 sm pikkuseks pulgaks (joonisel pulgad A, B ja C). Joonistage iga pulga keskele 3 sm pikkune ja 1 sm laiune ristkülik (joonisel nr. 2 pulk A). Pulgale C joonistage selle rist-küliku külge veel väike väljalõige, mille suurus vastab pulga paksusele. Pulgale B joonistage küljele 7-mm lõhe, vastavalt pulgal C alles-jäänud puososa D paksusele. Võrrelge oma pulki joonistega, saagige joonestatud kohad välja — ja „mäng“ võibki alata.

Selleks asetame pulga A otse enda ette püsti, lükkame pulga B A-st avause kaudu läbi, nii et B külgmine avaus jääks ülespoole. Pulga C lük-kame nüüd lapiti ülalt üle pulga A otsa. Pulga

B nihutame seniks pisut kõrvale, kuni pulga C külmine kitsas osa D mahub pulga B vastavasse avausse. Nüüd tõmbame pulga B niikaugemale tagasi, et pulk A katab D ja B liitumiskoha.

Kui kõik avauused on täpselt saetud ja pulgad kokku pannes tihedasti liituvad, teeb mängu kokkupanemine asjasse pühendamatu tublisti peavali.

Kuuepulgaline mäng on küll raskem valmistada, aga osav mees ei vanna siingi alla.

Saagige 40 sm pikkune 12×12 mm otsapindadega kepp. Jagage see kuueks ühepikkuseks pulgaks. Tõmmake iga pulga kõikidele küljepindadele pikuti keskjooned. Jagage iga pulk veel pliitsijoonega kaheks ühepikkuseks tükiks. Tõmmake sellele jaotusjoonele ülal- ja allpool kaks

paralleeli ning te saate pulga ruudukestega keskel nagu joonisel pulgal F.

Kogu selle ruudustiku kõrgus võrdub pulga kahekordse paksusega, käesoleval juhul 24 mm. Nüüd jälgige hoollega joonist ja saagige igal pulgal vastavalt õiged osad välja. Pulk F jääb terveks.

Kui pulgad on korralikult välja saetud, alake kokkupanemisega. Abiks võtke joonisel 4,5 ja 6. Kõige viimaseks jääb asetada väljalõigeteta pulk F, mis joonisel 6 on alles kohale panemata.

Korraliku ja hoolsa töö tulemusena liituvad kõik kuus pulka tihedasti ja kindlalt. Kui aga mõnel teist „ehitus“ pisut logisema kipub, siis saagige pulga F asemele uus pisut suuremate mõõdetega, see aitab väikest logisemisviga kergeti parandada.

E. T. — Valga. „Üürike lend“ on kangesti keeruline ja segane. Milleks end nii vaevata, võimalikult „omapäraseid“ sõnu naljakalt ritta ajades? Meie arvates on suurim ilu just lihtsuses. Aga sedaviisi — „Tupp kugin’d kord’valt elu sapset leent...“

Ei-ei — olgu teil kaastunnet kui mitte toimetuse, siis vähemalt noorte lugejate vastu!

I. M. — Kõnnu. Aitäh ristsõnamõistatuste eest. Kasutaksime neid meeleldi, aga neisse on sattunud mõned viperused, mis teevad avaldamise võimatuks. Näit. tuleb ühes mõistatuses ette sõna „ookeaanile“. Siin on viga, eks ole? Ja keelelisi vigu me propageerida ei taha. Kui aga ülearuse „a“ maha kärbime, on mõistatus segamini. Peale pisikeste keelevigade on juhtunud veel muidki viperusi. — Ootame uusi, aga täpselt kontrollitud ülesandeid. Tervitusi!

E. P. — Mustametsa. Sama häda mis J. M. saadetistega. Salapärase märgi mõistatus on ju huvitav, aga ega seda siis lahendada saa, kui autori nimi on teadmata.

H. J. — Tartu, K. R. — Narva, S. T. — Koeru, „Põikpea“ j. t. — Aitäh tervituste eest. Kena, et „Meie Noorus“ teile meeldib. Püüame teha, et ta oleks asendamatu sõber kõigile.

KÕIGILE — järgmises „Meie Nooruses“ huvitav võistlus, millest loodame arvukat osavõttu!

Noorteajakiri „MEIE NOORUS“ ilmub 18 numbrit aastas (koolitöö ajal kaks korda kuus).

„Meie Noorus“ maksab tellides aastas 3 krooni, poolaastas 1 kr. 50 s. Üksiknumber 20 senti. Tellimisi võtavad vastu talitus, postiasutused, usaldusmehed koolides ja organisatsioonides ja paremad raamatukauplused.

„Meie Nooruse“ kaasandena ilmub tarviduse järgi „NOORTEJUHTIDE TEATAJA“, mille tellimishind on 50 senti aastas.

Mittetarvitatavaid käsikirju toimetuse ei säilita. Need tagastatakse autoreile ainult vajalike arvude postmarkide lisandamisega.

Toimetuse ja talituse aadress: „Meie Noorus“, Niguliste 12, Tallinn. Tel. 432-73. Posti jooksev arve nr. 88.

Väljaandja: Eesti Punane Rist.

Vastutav toimetaja: Paul Rummo.

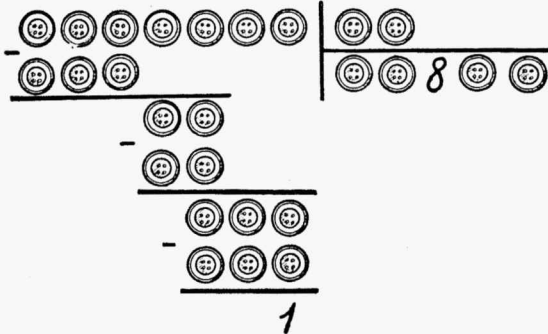
Ilmus 23. nov. 1939. a.

"MURU VÕTTEID"

Au oli kaalul

Helvi astus riidekaupluse. Pärastlõunase aja tõttu polnud kaupluses ühtki ostjat. Kolm tegevusetu selli seisis kobaras leti taga ja arutas midagi laual. Seni kui Helvi ostetud kaupa sisse pakiti pööris Helvi muuseas silmad sellide poole: ta tahtis näha, mis asjaga nad nii elavalt tegelevad.

„Noorpreili,“ pöördus üks sellidest Helvi poole, „palun, kas Te olete nii lahke ja aitate meid veidi. Olete ju kooliõpilane!“

Helvi lähenes ja talle lükati ette paberil ülesanne, mida näete juuresoleval joonisel. Jagamine. Kahekümne kuue numbri asemel olid nõõbid. Ainult kaks numbrit olid teada: üks jagatise (8) ja teine jäägis (1).

Helvi vaatas ja süvenes arvutusse. Möödus viis minutit.

„Noh, noorpreilike, egas see ole raske, siin ju lihtne jagamine, mida te koolis olete kindlasti õppinud!“ ütles üks sellidest pilkavalt naeratades.

Helvi tundis pilkamist, punastas, kulnud tõmbusid kokku ja veel suurema süvenemisega asus ta tõsiselt ülesande lahendamisele: kaalul oli tema kui õpilase au.

Aeg jooksis. Kümme minutit oli läinud, kuid Helvi kumardus ikka veel letil ja mõtles. Poe peremeeski tuli kassast seda nalja vaatama.

„No-oooh, preilike, kui lahendate selle pähkli, siis annan Teile ostetud kauba tasuta!“ pajatas peremees naerdes.

„Veel hoop,“ mõtles Helvi, „kuid ma ei kingi seda neile!“ Ta palus pliitsi, surus hambad kõvasti kokku ja hakkas jälle pingsalt arutama.

Ja — mõne minuti pärast tõstis Helvi pea, ajas enda sirgu ja ütles julgelt:

„Ma leidsin lahenduse. Võib-olla ma oleksin pidanud selle kiiremini leidma, kuid palun mind vabandada! Lahendus algab jagatise, number 8 kõrval seisvatest numbritest. Jälgides lahutamisi ja eriti korru-tisi järeldame...“

„Õige, õige, tubli, väike preili,“ kostis vahele tunustav hääle teistest eemal puldi taga seisva vanema müüja suust, kes oli annudki ülesande lahendamiseks

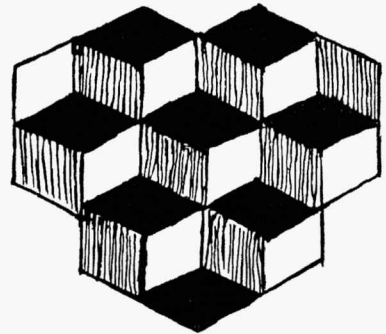
sellidele, „täiesti õige, ja meie mehed murravad oma päid juba poolteist tundi!“

Helvi tundis neist sõnadest tasu. Ta oli tänulik vanemale müüjale.

„No-nohh, ega midagi, noorpreili saab oma raha tagasi...“ venitas kahtlevalt peremees ja sammus kassa poole.

„Ei, tänan, seda ma siiski ei tohi!“ vastas Helvi, jättis viisakalt jumalaga ja lahkus poest.

Ega teiegi, meienoorused, taha Helvist nõrgemad olla, katsuge leida lahendus, lähtudes Helvi seletusest. Kirjutage sellest toimetusele 8. detsembriks. Auhinnaks on loosi teel kaunis kingitus.

Mitu kuubikut siin on?

„Õnneseni“

1. novembril lõppes „Meie Nooruse“ levitamise hoogtöö, mille eest talitus maksis rahalist töötasu. Hoogtöö oli edukas: noorte usaldusmeeste agar tegevus tõi juure palju uusi sõpru. „Meie Nooruse“ talitus avaldab tõsist tänu kõigile asjaosalistele, lootes, et edaspidiseist üritusist võetakse osa veelgi elavamalt. Hoogtöö suuremad preemiad määras loos järgmiselt:

ETK preemia: portfell Kr. 30. — väärtuses — Öie Pedak (Mustla algkool, Mustla-Nõmme).

„Töökooli“ preemia: „Kosmose“ imekarp „Optikus“ Kr. 20. — väärtuses — Uno Toots (Sarakuse algkool, Tartu).

Kooli-Kooperatiivi preemia: Uudne arvelaud Kr. 15. — väärtuses — Meemo Trepp (Luha 28—2, Tallinn).

Kas tahate

- *rõõmu terveks aastaks*
- *70 krooni sularahas*
- *tasuta reisi Soome*
- *väärtuslikke kinke*
- *foredat suvitamist*

Tellige kohe „Meie Noorus“ 1940. aastaks ja võtke osa „Meie Nooruse“ levitamise võistlusest (lähemalt 1. kaane siseküljel).

1940. a. ilmub „Meie Noorus“ 18 korda sisukana, huvitavana ja pildirikkana.

„Meie Noorus“ on odavaim noorteajakiri: 500 kuni 600 lehekülje suurune tore aastakäik maksab ainult 3 krooni.